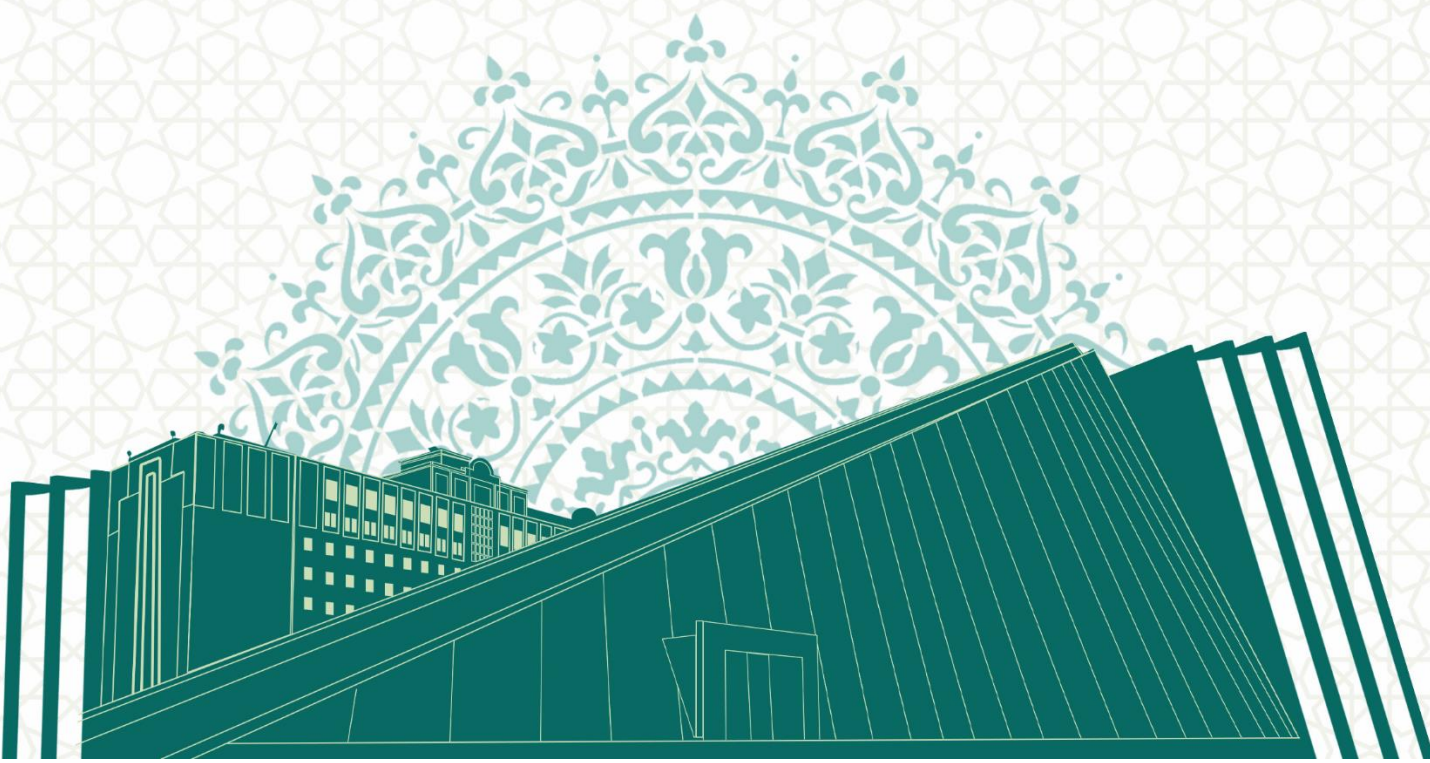

**تبیین «فرهنگ استراتژیک ایران» در مواجهه با رژیم صهیونیستی
و تدوین سند تقنینی پشتیبان آن
با تأکید بر اندیشه امام خامنه‌ای (ره)**

مرکز تحقیقات اسلامی مجلس شورای اسلامی
گروه سیاست و امنیت / کارگروه سیاست

عنوان گزارش:	نویسندگان:
تبیین «فرهنگ استراتژیک ایران» در مواجهه با رژیم صهیونیستی و تدوین سند تقنینی پشتیبان آن با تأکید بر اندیشه امام خامنه‌ای (د)	دکتر هادی ترکی [دکترای روابط بین‌الملل]
شماره ثبت در مرکز:	ارزیاب علمی:
۰۵/ - / ۷۶-۸۲۶	حجت‌الاسلام محمد امین ارشد ریاحی
تاریخ انتشار:	کارشناس مرکز:
تابستان ۱۴۰۵	حجت‌الاسلام دکتر علیرضا مظاهری [دکترای اندیشه سیاسی دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام) تهران، طلبه درس خارج حوزه علمیه قم]

**تبیین «فرهنگ استراتژیک ایران» در مواجهه با رژیم صهیونیستی
و تدوین سند تقنینی پشتیبان آن
با تأکید بر اندیشه امام خامنه‌ای^(ره)**

مرکز تحقیقات اسلامی مجلس شورای اسلامی
گروه سیاست و امنیت / کارگروه سیاست
تابستان ۱۴۰۵

تبیین فرهنگ استراتژیک جمهوری اسلامی ایران در مواجهه با رژیم صهیونیستی

مسئله اصلی

شکاف میان فرهنگ استراتژیک مقاومت محور و ساختار تقنینی موجود؛
عدم کفایت قوانین فعلی برای پاسخگویی به تهدیدات نوین
(جنگهای ترکیبی، سایبری، رسانه‌ای و عادی سازی روابط منطقه‌ای رژیم صهیونیستی).

ایده محوری

تبیین فرهنگ استراتژیک بر اساس اندیشه امام خامنه‌ای به عنوان منظومه‌ای از
باورها، هویت ایرانی-اسلامی و تجربیات تاریخی برای تدوین سند تقنینی جامع
و روزآمد جهت مقابله همه‌جانبه با رژیم صهیونیستی.

یافته‌های کلیدی

ابعاد چهارگانه فرهنگ استراتژیک:

ملی: تقویت انسجام اجتماعی،
هویت ملی و مقابله با جنگ شناختی.

انسانی و اخلاقی: دفاع از مظلوم،
کرامت انسانی و مقابله با نسل‌کشی.

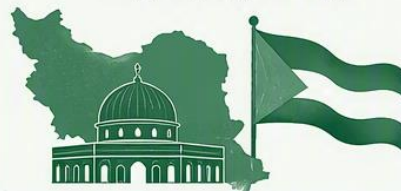
دینی و مذهبی: تبدیل مسئله فلسطین
به دغدغه اصلی جهان اسلام و تلفیق
«دین و دانش» برای بازدارندگی.

جهانی و منطقه‌ای: شکل‌دهی به اجماع
بین‌المللی و پیگیری حقوقی جنایات
رژیم صهیونیستی.

1 فرهنگ استراتژیک در اندیشه رهبری،
نظامی از ارزش‌ها و باورهاست که رژیم
صهیونیستی را به عنوان نماد اشغالگری
و تهدید علیه امنیت منطقه‌ای و
هویت اسلامی تعریف می‌کند.

توصیه‌های سیاستی

✓ تصویب قانون ارزیابی روابط خارجی بر مبنای
همکاری با رژیم صهیونیستی.

✓ اصلاح و تکمیل قانون مقابله با اقدامات خصمانه رژیم
صهیونیستی (افزودن ابعاد سایبری، رسانه‌ای و اقتصادی).

✓ تصویب قانون حمایت از مستندسازی و پیگیری
بین‌المللی جنایات رژیم صهیونیستی.

✓ تصویب قانون توسعه دیپلماسی عمومی و پارلمانی
ضد صهیونیستی.

✓ ایجاد فصل مستقل «مقابله با جنگ شناختی»
در قوانین مرتبط.

(ب) اجرایی

✓ تشکیل رصدخانه ملی نفوذ صهیونیسم.

✓ تدوین گزارش سالانه روابط دولت‌های منطقه
با رژیم صهیونیستی.

✓ ایجاد مرکز بین‌المللی مستندسازی جنایات
رژیم صهیونیستی.

✓ توسعه دیپلماسی عمومی و شبکه‌سازی نخبگانی.

✓ ایجاد نظام ملی مقابله با جنگ شناختی با مشارکت
دستگاه‌های فرهنگی و امنیتی.

نتیجه‌گیری اصلی

برای تهدیدات نوظهور، نیازمند بازنگری در قوانین سنتی و تدوین سند تقنینی جامع هستیم
که میان مبانی فرهنگ استراتژیک (هویت، دین، تاریخ) و الزامات عملی سیاست‌گذاری پیوند برقرار کرده
و انسجام لازم را در سطوح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی ایجاد نماید.

فهرست

خلاصه مدیریتی	۵
۱. بیان مسئله	۷
۲. فرهنگ استراتژیک و تعاریف آن	۹
۳. فرهنگ استراتژیک مواجهه با رژیم صهیونیستی در آرای آیت‌الله خامنه‌ای	۱۴
۳.۱. فرهنگ استراتژیک بر مبنای رویکرد ملی	۱۵
۳.۲. فرهنگ استراتژیک مبتنی بر ملاحظات انسانی و اخلاقی	۱۹
۳.۳. فرهنگ استراتژیک بر مبنای مناسبات دینی و مذهبی	۲۲
۳.۴. فرهنگ استراتژیک بر مبنای رویکرد جهانی و منطقه‌ای	۲۵
۴. سند تقنینی برآمده از فرهنگ استراتژیک در آرای آیت‌الله خامنه‌ای	۳۰
۴.۱. سند تقنینی و ضرورت بازنگری در قوانین سستی	۳۰
۴.۲. تدوین سند تقنینی فرهنگ استراتژیک مقابله با رژیم صهیونیستی	۳۱
جمع‌بندی	۳۵

توصیه‌های سیاستی	۳۷
۱. تقنینی	۳۷
۱.۱. تصویب قانون «ارزیابی روابط خارجی بر مبنای همکاری با رژیم صهیونیستی»	۳۷
۱.۲. اصلاح و تکمیل قانون مقابله با اقدامات خصمانه رژیم صهیونیستی	۳۷
۱.۳. تصویب قانون حمایت از مستندسازی و پیگیری بین‌المللی جنایات رژیم صهیونیستی	۳۷
۱.۴. تصویب قانون توسعه دیپلماسی عمومی و پارلمانی ضد صهیونیستی	۳۸
۱.۵. تصویب فصلی تحت عنوان جنگ شناختی در قانون مقابله با اقدامات خصمانه رژیم صهیونیستی	۳۸
۲. اجرایی	۳۸
۲.۱. تشکیل «رصدخانه ملی نفوذ صهیونیسم»	۳۸
۲.۲. تدوین گزارش سالانه روابط دولت‌های منطقه با رژیم صهیونیستی	۳۸
۲.۳. ایجاد مرکز بین‌المللی مستندسازی جنایات رژیم صهیونیستی	۳۹
۲.۴. توسعه دیپلماسی عمومی و شبکه‌سازی نخبگانی	۳۹
۲.۵. ایجاد نظام ملی مقابله با جنگ شناختی	۳۹
منابع	۴۰

خلاصه مدیریتی

بیان مسئله: امروزه نحوه مقابله با اسرائیل چه در مواردی که به طور مستقیم به دشمنی علیه ایران برخاسته است و چه در سایر جبهه‌های محور مقاومت، باعث وارد شدن خسارات و مشکلات متعدد به مسلمانان و جامعه اسلامی شده است و دغدغه فکری و عملی مسلمانان و حتی مجامع بین‌المللی و کشورهای مختلف است. به همین جهت برای مقابله با رژیم صهیونیستی، نیازمند مواجهه استراتژیک است تا بتوان به شکلی مؤثر و همه‌جانبه بر تهدیدهای موجود غلبه کرد و زمینه‌ساز برتری امت اسلامی را فراهم آورد. در همین راستا تبیین فرهنگ استراتژیک ایران برای مواجهه با رژیم صهیونیستی و تدوین یک سند تقنینی با توجه به آرای امام خامنه‌ای می‌تواند نقشه‌راهی برای غلبه بر این تهدید ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی در نظر گرفته شود.

اهمیت و هدف: پژوهش حاضر با پی بردن به اهمیت تدوین یک سند تقنینی برآمده از فرهنگ استراتژیک جهت مقابله با رژیم صهیونیستی که برآمده از فرامین و نقشه راهبردی رهبر شهید انقلاب حضرت آیت‌الله امام خامنه‌ای باشد، به دنبال آن است تا ارتباطی میان فرهنگ استراتژیک ایران و سند تقنینی برای مقابله با رژیم صهیونیستی ارائه نماید.

ساختار پژوهش: این پژوهش با هدف تبیین مبانی و مؤلفه‌های فرهنگ استراتژیک جمهوری اسلامی ایران در مواجهه با رژیم صهیونیستی براساس اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای و ارائه چارچوبی برای تدوین سند تقنینی پشتیبان آن، سامان یافته است. در گام نخست، مفهوم فرهنگ استراتژیک و مهم‌ترین تعاریف و رویکردهای نظری مرتبط با آن بررسی و سپس مؤلفه‌های فرهنگ استراتژیک در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای شامل هویت ایرانی - اسلامی، تاریخ و تمدن ایران، آرمان‌گرایی واقع‌بینانه، استقلال‌طلبی، مقاومت و نقش‌آفرینی منطقه‌ای و جهانی استخراج شده است. در ادامه، ابعاد فرهنگ استراتژیک جمهوری اسلامی ایران در قبال رژیم صهیونیستی در سطوح ملی، اسلامی، انسانی، منطقه‌ای و بین‌المللی مورد تحلیل قرار گرفته و در نهایت، با بررسی قوانین موجود، به‌ویژه قانون مقابله با اقدامات خصمانه رژیم صهیونیستی، ضرورت بازنگری و تدوین یک سند تقنینی متناسب با تهدیدات نوظهور و تحولات جدید منطقه‌ای تبیین شده است.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که فرهنگ استراتژیک در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای صرفاً یک رویکرد امنیتی یا سیاسی نیست، بلکه نظامی از ارزش‌ها، باورها، هویت تاریخی و دینی و ادراکات راهبردی است که جهت‌گیری کلان جمهوری اسلامی ایران را در مواجهه با تهدیدات خارجی تعیین می‌کند. در این چارچوب، رژیم صهیونیستی به عنوان مهم‌ترین مصداق اشغالگری، سلطه‌طلبی و تهدید علیه جهان اسلام و امنیت منطقه‌ای شناخته می‌شود و مقابله با آن، بخشی از هویت و راهبرد کلان جمهوری اسلامی ایران تلقی می‌گردد. همچنین نتایج پژوهش حاکی از آن است که قوانین موجود اگرچه مبانی مناسبی برای مقابله با رژیم صهیونیستی فراهم کرده‌اند، اما به دلیل تغییر ماهیت تهدیدها، گسترش نفوذ منطقه‌ای اسرائیل، عادی‌سازی روابط برخی دولت‌های عربی با این رژیم، افزایش جنگ‌های ترکیبی و تحول در ابزارهای نفوذ سیاسی، اقتصادی، رسانه‌ای و سایبری، پاسخگوی تمامی نیازهای کنونی نیستند. از این رو ضرورت تدوین سند تقنینی جدیدی که بتواند میان مبانی فرهنگ استراتژیک جمهوری اسلامی ایران و الزامات عملی سیاست‌گذاری، پیوند برقرار کند، بیش از گذشته احساس می‌شود.

۱. بیان مسئله

مسئله مواجهه جمهوری اسلامی ایران با رژیم صهیونیستی صرفاً یک موضوع سیاست خارجی یا منازعه امنیتی مقطعی نیست، بلکه در سطحی عمیق‌تر به منظومه‌ای از باورها، ارزش‌ها و ادراکات راهبردی مرتبط می‌شود که در ادبیات نظری، از آن با عنوان «فرهنگ استراتژیک» یاد می‌شود. فرهنگ استراتژیک به عنوان مجموعه‌ای از هنجارها، انگاره‌های تاریخی، هویت‌های سیاسی و الگوهای پایدار تصمیم‌گیری، چارچوبی را فراهم می‌سازد که در آن کنش‌های راهبردی یک دولت معنا و جهت‌گیری می‌یابد. در جمهوری اسلامی ایران، این فرهنگ استراتژیک در بستر هویت ایرانی - اسلامی، تجربه تاریخی استعمار و سلطه خارجی، و همچنین گفتمان مقاومت شکل گرفته و در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای به عنوان یکی از مهم‌ترین صورت‌بندی‌های نظری و عملی آن تبلور یافته است. در این چارچوب، رژیم صهیونیستی نه صرفاً یک بازیگر منطقه‌ای، بلکه به مثابه نماد اشغالگری، نظم تحمیلی غرب‌محور و تهدیدی چندلایه علیه امنیت منطقه‌ای و هویت اسلامی تعریف می‌شود. از این‌رو نحوه مواجهه با این رژیم در سیاست‌گذاری کلان جمهوری اسلامی ایران، واجد ماهیتی هویتی - راهبردی بوده و در پیوند مستقیم با اصول بنیادین فرهنگ استراتژیک کشور قرار دارد. با این حال، تحولات چند دهه اخیر در سطح منطقه و نظام بین‌الملل، از جمله گسترش جنگ‌های ترکیبی، تغییر در ماهیت تهدیدها از سطح سخت به نرم، افزایش نقش ابزارهای رسانه‌ای، سایبری و اقتصادی، و همچنین روند عادی‌سازی روابط برخی دولت‌های منطقه با رژیم صهیونیستی، موجب پیچیده‌تر شدن الگوهای تقابل و تعامل شده است.

در چنین شرایطی، این پرسش اساسی مطرح می‌شود که آیا چارچوب‌های تقنینی موجود در جمهوری اسلامی ایران، به‌ویژه «قانون حمایت از مقاومت مردم فلسطین» و سایر مقررات مرتبط، توانایی پوشش کامل ابعاد نوین این مواجهه را دارند یا خیر. بررسی‌های اولیه نشان می‌دهد که اگرچه این قوانین در زمان تصویب، پاسخگوی بخشی از نیازهای راهبردی کشور بوده‌اند، اما به دلیل تغییر ماهیت تهدیدها و گسترش حوزه‌های درگیری، از ظرفیت لازم برای تنظیم جامع روابط، سیاست‌ها و اقدامات تقنینی در سطح ملی و فراملی برخوردار نیستند. به بیان دیگر، شکاف میان «فرهنگ استراتژیک مقاومت‌محور» و «ساختار تقنینی موجود» به تدریج در حال افزایش است.

از سوی دیگر، اندیشه‌های آیت‌الله خامنه‌ای به‌عنوان یکی از منابع اصلی تبیین فرهنگ استراتژیک جمهوری اسلامی ایران، واجد ظرفیت‌های نظری مهمی در تبیین نسبت ایران با مسئله فلسطین و رژیم صهیونیستی است، اما این ظرفیت‌ها به‌صورت نظام‌مند در قالب یک سند تقنینی جامع و روزآمد بازتاب نیافته‌اند. این وضعیت موجب نوعی عدم انسجام میان سطح هنجاری (فرهنگ استراتژیک)، سطح سیاسی (راهبردهای کلان) و سطح تقنینی (قوانین و مقررات اجرایی) شده است. بر این اساس، مسئله اصلی پژوهش حاضر آن است که چگونه می‌توان با تبیین دقیق مؤلفه‌های فرهنگ استراتژیک جمهوری اسلامی ایران در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای، چارچوبی منسجم برای تدوین یک سند تقنینی پشتیبان در مواجهه با رژیم صهیونیستی ارائه داد؛ سندی که بتواند همزمان پاسخگوی تحولات نوین محیط امنیتی و سیاسی منطقه باشد و از سوی دیگر، انسجام لازم میان هویت راهبردی جمهوری اسلامی ایران و سازوکارهای حقوقی و تقنینی آن را برقرار سازد. از نظر روشی نیز باید بیان شود که پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از حیث روش، توصیفی - تحلیلی مبتنی بر تحلیل محتوای کیفی است. داده‌های پژوهش از طریق مطالعات کتابخانه‌ای، بررسی اسناد، قوانین و مقررات، منابع حقوقی، آثار علمی و تحلیل بیانات، پیام‌ها و دیدگاه‌های آیت‌الله خامنه‌ای گردآوری شده است. در مرحله تحلیل، با بهره‌گیری از روش تحلیل محتوای کیفی، مؤلفه‌های فرهنگ استراتژیک در اندیشه ایشان استخراج و طبقه‌بندی و در ابعاد ملی، دینی و مذهبی، انسانی و اخلاقی و جهانی و منطقه‌ای مورد بررسی قرار گرفته است. سپس با استفاده از تحلیل حقوقی و تقنینی، میزان انطباق قوانین موجود، به‌ویژه قانون مقابله با اقدامات خصمانه رژیم صهیونیستی، با این مؤلفه‌ها ارزیابی و مهم‌ترین خلأهای تقنینی شناسایی شده است. در نهایت، بر پایه یافته‌های حاصل از تحلیل اسناد و منابع، چارچوبی پیشنهادی برای بازنگری و تدوین یک سند تقنینی متناسب با فرهنگ استراتژیک جمهوری اسلامی ایران در مواجهه با رژیم صهیونیستی ارائه شده است.

۲. فرهنگ استراتژیک و تعاریف آن

فرهنگ استراتژیک به معنای برداشت‌ها و تلقی مختلف دولت‌ها از حوادث، تحولات، تهدیدها و حتی دوستی و دشمنی است که ریشه در تحولات تاریخی، فرهنگی، اجتماعی و باورهای یک ملت یا دولت دارد یا بر تصمیمات آنان اثرگذار است. به عبارت دیگر، فرهنگ استراتژیک به معنای آن است که نگرش دولت‌ها نسبت به مجموعه مشابهی از تحولات و حوادث، متفاوت است؛ آنچه در یک فرهنگ کاملاً عقلانی و بهترین واکنش در نظر گرفته می‌شود، برای دیگری، بسیار غیرعقلانی به نظر می‌رسد.^۱ در فرهنگ استراتژیک که عوامل و پیشینه‌های تاریخی، هویتی، فرهنگی و آمیخته‌ای از آنان، نقش مهمی در تصمیمات دولت‌ها دارند، هر دولت رویکرد خاصی برای شناسایی، نحوه مقابله و اتخاذ تصمیم برای مواجهه با تهدیدها در پیش می‌گیرد.

فرهنگ استراتژیک از نظر جانستون،^۲ به معنای تأثیرپذیری ترجیحات استراتژیکی است که به صورت پیش فرض بر رفتارهای یک کشور حاکم است. این ترجیحات برآمده از تجربیات تاریخی و تا حدودی تحت تأثیر ویژگی‌های فلسفی، سیاسی، فرهنگی و شناختی ملت و نخبگان آن کشور است.^۳ در این تعریف، فرهنگ استراتژیک، مجموعه‌ای از باورها، فرضیات، مدل‌ها و الگوی رفتاری مشترک است که از تجربیات مشترک و روایت‌های همسو تشکیل شده و هویت جمعی و رابطه را با دیگر گروه‌ها و افراد به صورت اهداف و ابزارهای مناسب جهت دستیابی به اهداف امنیت ملی تعیین می‌کند.^۴ در این معنا، فرهنگ استراتژیک بر پایه «غیریت» و «تمایز» با دیگری و منحصر بودن بنا می‌شود. به این معنا که هر کشوری بنابر تجارب تاریخی و الگوهای رفتاری داخلی خود، تمایزی با سایر کشورها بر سر مسائل و موضوعات گوناگون ایجاد می‌نماید.

فرهنگ استراتژیک در معنای دیگر، آمیخته‌ای از تجربیات و توانایی‌های داخلی و خارجی است که نگرش کشورها از روابط خود با سایر کشورهای جهان و نوع رفتار دولت در نظام بین‌الملل را پدید می‌آورد.^۵ بنابراین هر کشور برای مواجهه با موضوعات و مسائل خود، تحت تأثیر عوامل داخلی و نگرشی که نسبت به تحولات پیرامون خود دارد، سازوکار خاصی می‌آفریند.

۱. محمدعلی پور و همکاران، «فرهنگ استراتژیک و سیاست خارجی پاکستان در قبال افغانستان»، ص ۲۷۳.

2. Jonston.

3. Janston, Thinking about Strategic Culture, p 41.

4. Janston, Strategic Cultur and weapons of Mass destruction, p 10.

5. Degaut & Rosas, "Ideas, Beliefs, Strategic Cultur and Foreign Policy: Understanding Brazil's Geopolitical Thought."p 9.

در تعریفی دیگر فرهنگ استراتژیک، انواع تصور و کردار مرتبط با قدرت که برآمده از تجربه تاریخی ملی خاص یک کشور و نقشه راه خودشناسی و تعریف از خود برای آن کشور باشد، آورده شده است.^۱ در این معنا فرهنگ استراتژیک با هویت گره خورده است و هر کشوری براساس هویت ملی و تاریخی خود، نقشه راهی برای معرفی خود ارائه می دهد.

تعریف دیگری که از فرهنگ استراتژیک ارائه شده است، تجربیات تاریخی، عناصر فرهنگی و ویژگی های جغرافیایی را در تصمیمات استراتژیک مؤثر می داند.^۲ در این معنا ژئوکالچر و عناصر هویتی و جغرافیایی به عنوان دو عامل مکمل برای شناسایی فرهنگ استراتژیک یک کشور از کشوری دیگر قابل ارائه هستند.

در تعریف دیگر، فرهنگ استراتژیک به مثابه چارچوبی برای اقدام در نظر گرفته شده که برآمده از فرهنگ است و نمی تواند از آن مستقل باشد. هرچند که فرهنگ استراتژیک در معنای کلی آن با رویکرد سازه نگاری نیز همسو و دارای همانندی هایی است، به طوری که فرهنگ استراتژیک به عنوان مجموعه ای از سنن، ارزش ها، باورها، الگوهای رفتاری، عادت ها و نمادها و شیوه های خاص انطباق با محیط و حل مسائل با استفاده از زور در نظر گرفته شده است.^۳ در این میان جامعه پذیری، رسانه ها، ایدئولوژی ها، ابزارهای جامعه پذیری نظیر مدارس و آموزشگاه ها، باورهای مذهبی و تاریخی، هویت ملی و مذهبی می توانند شاکله فرهنگ استراتژیک را تشکیل دهند. هنگامی که نخبگان سیاسی و تصمیم گیران در کشور همسو و یا با درصد بالایی از همگنی، تصمیماتی متناسب با فرهنگ عمومی کشور اتخاذ می کنند، فرهنگ استراتژیک در معنای خاص آن محقق می شود.

(۱۰) فرهنگ استراتژیک اگر در معنای خاص آن امری متأثر از عوامل تاریخی، فرهنگی، مذهبی، ملی و جغرافیایی در نظر گرفته شود که بر تصمیمات و نقشه راه یک کشور حاکم است، این نگرش در آرای آیت الله خامنه ای به شکل خاصی قابل استخراج و استنباط است. در دیدگاه ایشان استراتژی برای رسیدن به هدفی است که ابزارهای خاصی را می طلبد و این ابزارها برآمده از فرهنگ و هویت ملی، دینی، تاریخی و باورهای مشترک تاریخی است.

هویت کنونی از نظر ایشان، ایرانی - اسلامی و برآمده از دوران طولانی و امتزاج فرهنگی است که وجهه متمایز بارزی با سایر فرهنگ ها دارد. به بیان ایشان، «هویت ایرانی - اسلامی مردم ما و ملت ما، به برکت

1. Gray, Gray, C. S. (1999). Strategic Culture as Context: The First Generation of Theory Strikes Back.. p 60.

2. Jones, Soviet Strategic Culture", in: Carl G. Jacobsen (ed), Strategic Power: USA/USSR, p 28.

3. Booth, Strategy and Ethnocentrism, p121.

انقلاب اسلامی، به برکت حضور مردم در صحنه و دخالت و شراکت مردم در مسائل اساسی نظام، یک واقعیت جاافتاده است. امروز دنیا ملت ایران را به مسلمانی همراه با آگاهی و بصیرت و پیشگامی و پیشرفت در میدان‌های مختلف می‌شناسد؛ این چیز کمی نیست.^۱ بنابراین دو وجه مهم و اثرگذار بر فرهنگ استراتژیک، هویت ایرانی و اسلامی است که هریک به عنوان وجوه ممیزه فرهنگ ایرانی - اسلامی از سایر فرهنگ به شمار می‌روند. فرهنگی که سازنده این هویت است و امروزه در برابر سایر ایدئولوژی‌ها، سازوکارهای جدیدی در عرصه حکمرانی، اداره کشور، تعامل با کشورها، تقابل با نظام سلطه و... ارائه کرده است. از نظر ایشان وجه دیگر شکل‌دهنده به فرهنگ استراتژیک، تاریخ دیرپای جغرافیای ایران زمین است. به تعبیر ایشان، «... کار مستشرقان اروپایی در این زمینه خیلی صادقانه نبوده، لیکن حفاری‌ها و شناخت‌ها و نشانه‌های گوناگون تمدنی به ما نشان می‌دهد که در سرتاسر ایران کنونی ما تمدن‌های بسیار قدیمی - که بعضی شاید از تمدن مصر هم قدیمی‌تر باشد - وجود دارد؛ تمدن‌های شش هزارساله، هفت هزارساله، از جمله در همدان است، از جمله در سیستان است، از جمله در مناطق دیگری از این کشور است. بنابراین نمی‌شود قاطع گفت این جا تنها دولت متمرکز یا اولین دولت متمرکز وجود داشته؛ اینها حدسیات است. آنچه مسلم است، این است که این جا سه هزار سال زنده بوده است؛ سه هزار سال مشغول ساختن و تولید تمدن و علم و زندگی بوده است؛ این خیلی مهم است.»^۲ بنابراین وجه دیگر فرهنگ استراتژیک مدنظر ایشان، تاریخ و هویت دیرپای این سرزمین است که ضمن بر ساختن هویت، عاملی برای تمایز آن از سایر هویت‌ها به شمار می‌رود.

اما برای در پیش گرفتن فرهنگ استراتژیک متناسب با وضعیت یادشده، لحاظ کردن عوامل متعامل تاریخی، دینی و ملی اهمیت خاصی دارد که باید به صورت توأمان به امتزاج آرمان و واقعیت منجر شود. همان‌طور که بیان داشته‌اند: «آنچه ما لازم داریم، آرمان‌گرایی با نگاه به واقعیت‌ها است. واقعیت‌ها را هم باید درست فهمید، آنچه از واقعیت‌ها موجب اقتدار است، آنها را باید شناخت، آنچه از واقعیت‌ها که کمبود و نقص است، آنها را هم باید شناخت، آنچه مانع حرکت است، اینها را باید شناخت. واقعیت‌ها را باید درست فهمید؛ معنای «سَوِيًّا عَلَى صِرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ» همین است که با چشم باز، با بصیرت با بینش، با ملاحظه همه جوانب، ببینیم که هدف چیست و راه رسیدن به این هدف چیست و واقعیاتی که بر سر راه ما وجود دارد، اینها چیست؟ با توجه به اینها تصمیم‌گیری کنیم و حرکت کنیم.»^۳

۱. بیانات رهبری در اجتماع مردم پاوه، ۱۳۹۰/۷/۲۵.

۲. بیانات رهبری در جمع مسئولان و مردم همدان، ۱۳۸۳/۴/۱۹.

۳. بیانات رهبری، ۱۳۹۲/۶/۱۴.

بنابراین تفکر استراتژیک و فرهنگ استراتژیک نیازمند ملاحظه همزمان آرمان‌ها و واقعیات است که بتواند پیوندی میان تصمیمات اجرایی و جوانب مختلف دیگری، از جمله عوامل تاریخی، فرهنگی، مذهبی و سایر عوامل مرتبط با تحولات اتخاذ نماید. همچنان که فرهنگ استراتژیک در آرای حضرت آیت‌الله خامنه‌ای بر پایه عناصر مختلفی، از جمله تعلق مذهبی جامعه به عقاید و ارزش‌های خاص و متأثر بودن از زیست تاریخی و جغرافیایی که دربرگیرنده باورهای مشترک تاریخی و ملی است، شکل می‌گیرد. در این تفکر استراتژیک، ایرانی بودن و اسلامی بودن شاکله یک هویت متعامل را تشکیل می‌دهند که هریک به ضرورت می‌تواند در تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی نقش داشته باشد، همچنان که در شرایط خاص، بُعد منطقه‌ای و جهانی در تفکر استراتژیک از نظر ایشان نیز حائز اهمیت است، زیرا تفکر استراتژیک باید به نحوی باشد که توانایی غلبه یا ارائه راه‌حل برای بحران‌های منطقه‌ای و بین‌المللی را داشته باشد. با در نظر داشتن تعاریف یادشده، تعاریف مختلف از فرهنگ استراتژیک و از جمله در آرای امام خامنه‌ای به شکل زیر قابل ارائه است:

فرهنگ استراتژیک

چارچوبی هویتی برای درک تهدیدات و تصمیم‌گیری راهبردی

- ◆ فرهنگ استراتژیک یعنی برداشته‌ها و تلقی‌های یک ملت با دولت از تحولات، تهدیدات، دوستی و دشمنی که ریشه در تاریخ، فرهنگ، هویت و باورهای آن دارد.
- ◆ هر کشور بر اساس این فرهنگ، راه خاص خود را برای شناسایی، مقابله و تصمیم‌گیری در برابر تهدیدات انتخاب می‌کند.

ویژگی‌های فرهنگ استراتژیک

- تفاوت ادراک کشورها از یک واقعیت واحد
- برآمده از تجربه‌های تاریخی
- تأثیرپذیر از عوامل فلسفی، سیاسی، فرهنگی و ساختی
- شکل‌دهنده الگوی رفتاری و تصمیم‌گیری در حوزه امنیت ملی
- ترکیبی از باورها، فرضیات، ارزش‌ها، الگوهای رفتاری و نمادها

عناصر سازنده فرهنگ استراتژیک

- تاریخ و تمدن
- باورها و ارزش‌های دینی و مذهبی
- هویت ملی و فرهنگی
- جغرافیا و ژئوگالچر
- رسانه‌ها و نهادهای اجتماعی‌سازی (مدرسه، آموزش، ایدئولوژی و...)

تعاریف کلیدی

- ✓ تأثیرپذیری ترجیحات استراتژیکی که به صورت پیش‌فرض بر رفتارهای یک کشور حاکم است (جانستون)
- ✓ مجموعه‌ای از باورها، فرضیات، مدل‌ها و الگوهای رفتاری مستقر برآمده از تجربیات جمعی که هویت جمعی و اهداف ملی ملی را شکل می‌دهد.
- ✓ آمیخته‌ای از تجربیات و توانایی‌های داخلی و خارجی که نگرش و رفتار کشور در نظام بین‌الملل را تعیین می‌کند.
- ✓ الگو، تصویر و کردار مرتبط با قدرت برآمده از تجربه تاریخی ملی خاص و نقش راه خودشناسی و تعریف از خود.
- ✓ چارچوبی برای اقدام برآمده از فرهنگ: شامل مفروض، باورها، عادات و شیوه‌های خاص انطباق با محیط و حل مسائل (از جمله با زور).

دیدگاه امام خامنه‌ای درباره فرهنگ استراتژیک

نتیجه در نگاه ایشان: استراتژی درست = هویت ایرانی-اسلامی + تاریخ و تمدن + آرمان‌ها + واقع‌بینی + بصیرت + مقاومت

کارکرد فرهنگ استراتژیک در جمهوری اسلامی ایران

- تعامل هوشمندانه با جهان بر اساس اصول و منافع ملی
- توانایی دفاع و بازدارندگی برای جلوگیری از سلطه‌ها و بی‌ثباتی
- توجه به ابعاد منطقه‌ای و جهانی در کنار ملاحظات داخلی
- تصمیم‌سازی مبتنی بر ارزش‌ها و منافع ملی
- الهام‌بخش سیاست‌گذاری و تدوین قوانین و اسناد راهبردی

جمع‌بندی

فرهنگ استراتژیک، چارچوب هویتی و تاریخی برای فهم و اقدام راهبردی در دت جمهوری اسلامی ایران؛ این فرهنگ محوریت ایرانی-اسلامی، و تکیه برنقاوت ملت گرفته و مبنای رفتار راهبردی در سطح منطقه‌ای و جهانی است.

شکل شماره ۱

۳. فرهنگ استراتژیک مواجهه با رژیم صهیونیستی در آرای آیت‌الله خامنه‌ای

فرهنگ استراتژیک برآمده از آرای آیت‌الله خامنه‌ای، به دلیل ابتنای بر عناصر هویت ملی، پیشینه تاریخی، مبانی دینی و مذهبی، موقعیت ژئوپلیتیکی ایران و ارزش‌های انقلاب اسلامی، چارچوبی منسجم برای تحلیل تهدیدها و تعیین نحوه مواجهه با آنها ارائه می‌کند که البته نیازمند بررسی و تدقیق بیشتری است. در این نگرش، سیاست‌گذاری امنیتی و راهبردی صرفاً تابع ملاحظات نظامی یا سیاسی نیست، بلکه از مجموعه‌ای از باورهای فرهنگی، اعتقادی و تاریخی تأثیر می‌پذیرد که در طول زمان به بخشی از هویت جمهوری اسلامی ایران تبدیل شده‌اند. از این رو رژیم صهیونیستی تنها به عنوان یک رقیب سیاسی یا بازیگر منطقه‌ای تلقی نمی‌شود، بلکه به دلیل تعارض‌های هویتی، اعتقادی، امنیتی و ژئوپلیتیکی، به عنوان یکی از مهم‌ترین منابع تهدید علیه منافع ملی، امنیت منطقه‌ای و آرمان‌های جمهوری اسلامی ایران شناخته می‌شود. بر همین اساس، مقابله با این تهدید نیازمند شکل‌گیری فرهنگ استراتژیکی است که بتواند ظرفیت‌های ملی، فرهنگی، حقوقی، رسانه‌ای، سیاسی، اقتصادی و دفاعی کشور را در قالب یک راهبرد هماهنگ و چندبعدی سازمان‌دهی کند. چنین فرهنگی، علاوه بر تقویت انسجام ملی و افزایش قدرت بازدارندگی، زمینه هم‌افزایی میان نهادهای حاکمیتی، نخبگان، رسانه‌ها و افکار عمومی را برای مقابله با اشکال مختلف تهدید، از جمله جنگ شناختی، عملیات روانی، نفوذ فرهنگی، فشارهای اقتصادی و تهدیدهای نظامی فراهم می‌آورد. در نتیجه، فرهنگ استراتژیک مورد نظر آیت‌الله خامنه‌ای را می‌توان الگویی جامع برای مدیریت تهدیدهای نوظهور دانست که با تلفیق مؤلفه‌های هویتی، دینی، ملی و راهبردی، علاوه بر صیانت از منافع جمهوری اسلامی ایران، به دنبال تقویت نقش‌آفرینی منطقه‌ای و بین‌المللی کشور در مواجهه با رژیم صهیونیستی است. پرداختن به ابعاد فرهنگ استراتژیک، مستلزم بررسی مواضع و دیدگاه‌های ایشان است که در حالت کلی، مقابله با اقدامات رژیم صهیونیستی در طی سالیان طولانی و دوران رهبری ایشان را شامل می‌شود، اما نقطه عطف جست‌وجوی این فرهنگ، تحولات پس از طوفان‌الاقصی است که به وضوح دشمنی رژیم صهیونیستی را در ابعاد مختلفی علیه مسلمانان و به‌طور مشخص، جمهوری اسلامی ایران و جبهه مقاومت نشان داده است.

۳، ۱. فرهنگ استراتژیک بر مبنای رویکرد ملی

بخش مهمی از فرهنگ استراتژیک ایران در مواجهه با رژیم صهیونیستی به نگرش مردم ایران هم از نظر دینی، اخلاقی و انسانی به موضوع فلسطین و مقابله با رژیم صهیونیستی مرتبط است که در آرای آیت الله خامنه‌ای نیز برجسته شده است، زیرا تفکر فرهنگ استراتژیک، مبتنی بر نشان دادن تفاوت و غیریت با «دیگری» است و از این رو دغدغه‌مندی نسبت به موضوع فلسطین و مقابله با تجاوزگری رژیم صهیونیستی یک راهبرد ملی محسوب می‌شود، همان‌طور که در سه دهه پیش ایشان فرمودند: «حمایت از فلسطین، انتفاضه و مبارزه با صهیونیسم و حامیانش از ارکان اصلی سیاست‌های راهبردی جمهوری اسلامی ایران است.»^۱ این رویکرد مخصوصاً پس از تحولات ناشی از تهاجم اسرائیل به خاک ایران، موسوم به جنگ ۱۲ روزه نیز به شکل مؤثری برای حفظ وحدت گروه‌های سیاسی و ضرورت همدلی و همکاری برای مقابله با این تهدید نمایان شده است. در این زمینه رهبر شهید انقلاب در پیام تلویزیونی بیان کرده‌اند: «امروز از همه جناح‌های گوناگون سیاسی کشور و آحاد گوناگون کشور پیام‌های مشابهی صادر شد. همه احساس می‌کنند که باید در مقابل هویت خبیث رذل تروریست صهیونیستی با قدرت عمل کرد. باید با قدرت عمل کرد و ان شاء الله با قدرت عمل خواهد شد و با آنها مماشاتی نخواهیم کرد. زندگی برای آنها تلخ خواهد شد، بدون تردید. فکر نکنند که زدند و تمام شد؛ نه، کار را آنها شروع کردند و جنگ به راه انداختند. ما به آنها اجازه نخواهیم داد که از این جنایت بزرگی که انجام دادند، خودشان را سالم خلاص کنند. مسلّم، نیروی مسلح جمهوری اسلامی ضربه‌های سنگینی بر این دشمن خبیث وارد خواهد آورد. ملت هم پشتیبان ما است، پشتیبان نیروهای مسلح است و جمهوری اسلامی، به اذن الهی، بر رژیم صهیونیستی فائق خواهد شد.»^۲

حتی فراتر از تقابل دو نظام سیاسی، رژیم صهیونیستی به عنوان نیرویی اشغالگر شناخته می‌شود که تفکیکی میان دولت و ملت آنان نیست، بیشتر از آن جهت که موضوع اشغال و تجاوز به یک ملت مسلمان مطرح است و منافع ملی ایران را از جهت باورهای انقلابی و مردمی مورد تهدید قرار می‌دهد. به بیان ایشان، «اینی که گفته شود ما با مردم اسرائیل هم مثل مردم دیگر دنیا دوستیم، این حرف درستی نیست؛ حرف غیرمنطقی‌ای است... با اصحاب ادیان در دنیا هیچ مشکلی نداریم، اما با غاصبان سرزمین فلسطین چرا، مشکل داریم. غاصب هم فقط رژیم صهیونیستی نیست. این موضع نظام است، این موضع انقلاب است، موضع مردم است.»^۳

۱. بیانات رهبری در کنفرانس بین‌المللی حمایت از فلسطین، ۱۳۸۰/۲/۴.

۲. ۱/۱/۱. نخستین پیام تلویزیونی خطاب به ملت ایران در پی تهاجم رژیم صهیونی به ایران، ۱۴۰۴/۳/۲۳.

۳. بیانات رهبری در خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۱۳۸۷/۶/۲۹.

در راستای همین نگرش استراتژیک است که ایشان همواره از ورزشکارانی که در مواجهه با ورزشکاران اسرائیلی وارد رقابت نمی‌شدند، استقبال می‌کردند و از این امتناع به عنوان نشانه‌ای از یک فرهنگ استراتژیک برای مقابله با دشمن صهیونی و الگویی برای دیگران یاد می‌کردند، جایی که فرموده‌اند: «امروز همه دنیا دیگر فهمیدند که ورزشکار ایرانی چرا راضی نمی‌شود با طرف صهیونیست روبرو بشود در میدان. این را دیگر امروز دنیا فهمیده، چون او جنایتکار است، چون برای یک دولت جنایتکار دارد ورزش می‌کند و در میدان می‌آید، کمک به او کمک به رژیم تروریست و جنایتکار است.»^۱ بنابراین نحوه مواجهه و تقابل با رژیم صهیونیستی می‌بایست به نحوی باشد که الگوی واحد ملی در همه زمینه‌ها ایجاد شود که هر نوع به رسمیت شناختن اسرائیل اعم از دولتمردان، ورزشکاران و سایر عناصر صهیونیستی را منتفی بداند. این رویکرد حتی به منع استفاده از کالاهای صهیونیستی یا کالاهایی که منافع صهیونیست‌ها را تأمین می‌کند، قابل اطلاق است که در فتوای مشهور ایشان به صراحت بیان شده است. یک نمونه از استفتائات ایشان این بوده است:

سؤال: آیا خرید کالایی که تولید رژیم صهیونیستی است، اشکال دارد؟

جواب: به طور کلی خرید و فروش هرگونه محصول رژیم غاصب صهیونیستی یا تولیدات شرکت‌های صهیونیستی یا شرکت‌هایی که رژیم صهیونیستی از سود آنها بهره می‌برد، حرام است. در صورتی که ندانید منافع آن، عاید صهیونیست‌ها می‌شود و یا در راه دشمنی با اسلام و مسلمانان به کار می‌رود یا نه، خرید و استفاده، اشکال ندارد.^۲

از نظر ایشان، تبلیغات و فروش کالاهای صهیونیستی به هر نحوی، ابزارهای دشمن در جنگ نرم هستند که نیازمند مراقبت و کارهای فرهنگی است، زیرا دشمن بر این موضع واقف است که زمینه هر تغییر اساسی، نفوذ و تغییر باورها و افکار اساسی پیروان یک جامعه و انقلاب است.^۳ بنابراین نگرش ملی باید به نحوی سامان پیدا کند که ضدیت با رژیم صهیونیستی و خنثی کردن نقشه‌های این دشمن در رأس برنامه‌ها قرار گیرد.

(۱۶)

۱. بیانات رهبری در دیدار با قهرمانان و مدال‌آوران بازی‌های آسیایی، ۱۴۰۲/۹/۱.

۲. استفتائات مقام معظم رهبری، ۳ فروردین ۱۳۹۸.

۳. داودی، «تبیین راهکارهای مقابله با نفوذ و تغییر هویت نظام جمهوری اسلامی ایران از دیدگاه مقام معظم رهبری»، ص ۱۵۱.

رویکرد فرهنگ استراتژیک مدنظر مقام معظم رهبری حتی پس از جنگ تحمیلی ۱۲ روزه در خرداد ۱۴۰۴ به صراحت و با تأکید بر اصول و معیارهای ملی و مردمی مطرح شد. ایشان در این باره تأکید کردند: «آنچه در این دوازده روز برای جمهوری اسلامی اتفاق افتاد، علاوه بر افتخارات بزرگی که ملت ایران کسب کرد - که امروز مردم دنیا هم دارند به آن اعتراف می‌کنند - [این بود که] جمهوری اسلامی و ملت عزیز ایران قدرت خود، عزم و اراده خود، استقامت خود، دست پُر خود را به دنیا نشان داد. اگر دیگران از دور چیزی شنیده بودند، از نزدیک قدرت جمهوری اسلامی را احساس کردند. علاوه بر اینها، این نکته مهم است که جمهوری اسلامی استحکام بی‌نظیر پایه‌های نظام و کشور خود را به دنیا نشان داد.»^۱ در این فقره، رهبر شهید انقلاب تلاش کردند تا با ایجاد اتحاد و تبدیل این مقاومت به یک افتخار ملی، دست بالای جمهوری اسلامی ایران و استحکام مردم را به عنوان سازوکاری برای مقابله با دشمن صهیونیستی تبدیل نمایند. از این رو مبنا قرار دادن وحدت ملی و حفظ انسجام به عنوان یک راهکار همیشگی برای غلبه بر تهدیدهای نظامی و غیرنظامی، مبتنی بر اصول ملی و مردمی خود را نشان داد.

علاوه بر این، فرهنگ استراتژیک موردنظر رهبر انقلاب، مبتنی بر روشنگری دشمن صهیونیستی به عنوان دشمن «ملت ایران» است. این فرهنگ به نوعی در تقابل با جنگ شناختی است که رهبران رژیم صهیونیستی در فضای رسانه‌ای، میان مردم ایران و جمهوری اسلامی تفکیک قائل می‌شوند تا بتوانند اهداف شوم خود را پیاده کنند. همان‌طور که پیام مستقیم نتانیاهاو به مردم ایران پس از آغاز حملات اسرائیل چنین بود: «این جنگ علیه مردم ایران نیست، علیه حکومت است». از همان ابتدا و قبل از جنگ ۱۲ روزه در خرداد ۱۴۰۴ و پس از آن به انحاء مختلفی دنبال شد، به‌طوری‌که پس از آغاز عملیات نظامی اسرائیل علیه ایران در جنگ ۱۲ روزه، بنیامین نتانیاهاو در پیامی مستقیم خطاب به مردم ایران گفت: «مردم سرافراز ایران! مبارزه اسرائیل علیه مردم ایران نیست، مبارزه ما علیه رژیم است که شما را سرکوب و فقیر کرده است.» نتانیاهاو در دوران قبل از جنگ ۱۲ روزه و پس از آن تلاش کرده تا از مشکلات اقتصادی و نارضایتی مردم برای سرنگونی استفاده کند و ابزار مهم تحقق این هدف را نیز ایجاد شکاف و فاصله میان مردم و نظام سیاسی در نظر گرفته است. به باور وی، عملیات اسرائیل علاوه بر مقابله با برنامه هسته‌ای و موشکی ایران، «راه را برای آزادی مردم ایران هموار می‌کند».^۲

۱. بیانات رهبری در مراسم بزرگداشت شهدای جنگ تحمیلی اخیر، ۱۴۰۴/۵/۷.

۲. Bloomberg 13 june 2025..

این پیام از منظر جنگ شناختی دارای چند پیام اساسی است: اول اینکه، تلاش برای ایجاد شکاف ادراکی میان «ملت» و «حکومت»؛ دوم، ارائه تصویر اسرائیل به عنوان طرفدار مردم ایران، نه دشمن آنان؛ و سوم، پیوند دادن اقدام نظامی با مفاهیمی مانند آزادی و تقابل مردم و جمهوری اسلامی. در واقع، پیام تلاش می کند معنای حمله نظامی را از «درگیری میان دو کشور» به «تقابل میان یک حکومت و مردم آن» نشان دهد و مردم و حکومت را از یکدیگر جدا کند و زمینه را برای اهداف و نیات خود یعنی سرنگونی جمهوری اسلامی ایران پیش ببرد.

اظهارات نتانیاها خطاب به مردم ایران پیش از جنگ ۱۲ روزه و با تکرار مواردی مانند: «بدون واسطه با شما صحبت می کنم»، نقش دیگری از کاربرد جنگ شناختی و ایجاد تفرقه میان مردم و نظام جمهوری اسلامی ایران بوده است، به طوری که وی بارها به صورت مستقیم و بدون واسطه تلاش کرد با مردم ایران سخن بگوید تا از این طریق، شکاف میان مردم و نظام سیاسی را به عنوان یک تاکتیک دنبال نماید. نتانیاها در سپتامبر ۲۰۲۴، قبل از آغاز جنگ ۱۲ روزه در یک پیام ویدئویی مستقیماً مردم ایران را مخاطب قرار داد و گفت: «من درباره رهبران ایران زیاد صحبت می کنم، اما در این لحظه می خواهم مستقیماً با شما، مردم ایران، صحبت کنم؛ بدون فیلتر و بدون واسطه». او در ادامه مدعی شد که رهبران ایران به مردم خود اهمیت نمی دهند و آینده ای متفاوت برای ایران قابل تصور است.^۱ از منظر جنگ شناختی، این شیوه از خطاب قرار دادن مردم، ایجاد شکاف میان مردم و نظام سیاسی و دامن زدن به اعتراضات داخلی و همچنین تحت فشار قرار دادن مقامات نظامی و سیاسی است تا از این طریق، کاستی های نظامی خود را جبران کنند و بر روان جمعی جامعه ایران نیز تأثیر بگذارند.

اما فرهنگ استراتژیک برآمده از آرای رهبری شهید به شکل مؤثری راه را برای نفوذ رهبران رژیم صهیونیستی بست و سازوکارهایی برای مقابله با آن در آینده فراهم کرده است. همان طور که پس از وقایع جنگ ۱۲ روزه به صراحت به این موضوع اشاره شده و بیان کردند: «یک نقطه دیگر در این حادثه وجود دارد که بسیار مهم است، و آن، نقطه ملی است. غیر از جنبه سازمانی و نظامی و اطلاعاتی و امنیتی و غیره، آنچه در این حادثه اتفاق افتاد، «امر ملی» بود. آن کسانی که حمله کردند، با خودشان این جور محاسبه کرده بودند - واقعاً این جور محاسبه کرده بودند، این جزو کارهایی بود که نشسته بودند، نقشه کشیده بودند - که وقتی به ایران حمله کردیم، به مراکز حساس ایران حمله کردیم، یک تعدادی شخصیت ها را از دست حکومت ایران، نظام اسلامی گرفتیم، طبعاً نظام ضعیف خواهد شد، اینجا است که هسته های خفته منافق و سلطنت طلب و مزدور و اراذل و اوباش و مانند اینها، فعال خواهند شد.

او با خودش این جور حساب کرد که آن کسانی که دلار می گیرند تا ماشین هم میهن خودشان را آتش بزنند، فعال خواهند شد. [این افراد] هستند دیگر، در جامعه وجود دارند، منتها وقتی یک دستگاه قدرتمندانه مشغول کار است، اینها خاموشند. وقتی به خیال طرف مقابل، دستگاه ضعیف شد، اینها فعال می شوند و می آیند وسط جامعه، مردم را تحریک می کنند و تا آنجایی که بتوانند افراد را می کشانند به خیابان ها و خلاصه مسئله نظام را تمام می کنند و حل می کنند. این خواب خوشی بود که این حضرات دیده بودند.^۱

فرهنگ استراتژیک در عرصه ملی، در اندیشه رهبری شهید، بر شکل دهی به هویت جمعی، تقویت انسجام ملی و تبدیل مقابله با رژیم صهیونیستی به یک راهبرد فراگیر اجتماعی استوار است. در این چارچوب، مواجهه با رژیم صهیونیستی صرفاً یک سیاست خارجی یا امنیتی تلقی نمی شود، بلکه به عنوان بخشی از هویت ملی و انقلابی جامعه ایران تعریف می گردد. این نگرش می کوشد با پیوند دادن مؤلفه های دینی و اخلاقی و منافع ملی، حمایت از ملت فلسطین و مقابله با اشغالگری را به یک مطالبه عمومی و فراتر از اختلافات سیاسی داخلی تبدیل کند. از منظر ایشان، مهم ترین سرمایه جمهوری اسلامی در این تقابل، وحدت ملی و همبستگی اجتماعی است؛ سرمایه ای که در شرایط بحران، به ویژه پس از حملات نظامی و عملیات شناختی رژیم صهیونیستی، نقش تعیین کننده ای در ناکام گذاشتن راهبردهای دشمن برای ایجاد شکاف میان مردم و حاکمیت ایفا می کند. بر همین اساس، فرهنگ استراتژیک ملی تنها به عرصه نظامی محدود نیست، بلکه حوزه های فرهنگی، اقتصادی، ورزشی و رسانه ای را نیز دربر می گیرد و از طریق ایجاد الگوی واحد رفتاری، از مشروعیت بخشی به رژیم صهیونیستی جلوگیری می کند. در نتیجه، انسجام ملی و هوشیاری شناختی و مشارکت عمومی، سه مؤلفه بنیادین این فرهنگ استراتژیک در مواجهه با تهدیدهای رژیم صهیونیستی به شمار می روند.

۳،۲. فرهنگ استراتژیک مبتنی بر ملاحظات انسانی و اخلاقی

فرهنگ استراتژیک مقابله با رژیم صهیونیستی در آرای مقام معظم رهبری، ابعاد انسانی و اخلاقی نیز دارد؛ علل وقوع و تداوم چنین جنایتی را در طرز تلقی ایدئولوژی های غربی می داند که به انحاء مختلف، حامی صهیونیست ها هستند. به تعبیر ایشان، «دفاع از جنایات صهیونیست ها، در نظام لیبرال دموکراسی و در منطقی ریشه دارد که از کمترین ارزش های اخلاقی برخوردار است و هیچ احساس انسانیتی در آن وجود ندارد».^۲ بدین معنا که کمک به ملت های مسلمان و حتی غیرمسلمان در شرایطی که به دلیل ظلم و تجاوز نظامی رژیم صهیونیست ها متحمل درد و رنج می شوند، بخشی از فرهنگ استراتژیک مدنظر ایشان است.

۱. بیانات رهبری در دیدار با رئیس و مسئولان قوه، ۱۴۰۴/۴/۲۵.

۲. بیانات رهبری در دیدار با دانشجویان، ۱۳۹۳/۵/۱.

این رویه در فقره زیر از بیانات ایشان قابل استنباط است، جایی که فرموده است: «ما اسیر محدودیت‌های مذهبی نشدیم، ما نگفتیم این شیعه است، این سنی است... ما توانستیم مشت برادران فلسطینی‌مان را در غزه و در مناطق دیگر تقویت کنیم و ان شاء الله ادامه خواهیم داد.»^۱ از نظر ایشان، موضوع فلسطین و غزه و ملت‌های مسلمان که توسط رژیم صهیونیستی مورد تهدید واقع شده‌اند، موضوعی انسانی است که صرف نظر از باورهای مذهبی و دینی می‌بایست اتحادی در برابر این تهدید علیه بشریت ایجاد نمود.

فرهنگ استراتژیک مورد نظر مقام معظم رهبری در ارتباط با رژیم صهیونیستی به دنبال اجماع‌سازی میان ملت‌ها و دولت‌های مسلمان و هم‌افزایی توان نظامی و غیرنظامی جهت مقابله با این قدرت متجاوز در منطقه بوده است، به‌طوری که بیان کرده: «موضع‌گیری صریح و قاطع در مسائلی همچون فلسطین، رژیم صهیونیستی، غزه، سوریه، عراق، تکفیری‌ها و دخالت‌های آمریکا، به نفع نظام جمهوری اسلامی است و منافاتی هم با زبان دیپلماسی و مذاکره ندارد.»^۲ بنابراین ضدیت با رژیم صهیونیستی یک اصل اساسی و راهبردی است که اگر عملیاتی شود و در میدان نبرد نیز فعلیت پیدا کند، نباید در تضاد با دیپلماسی و گفت‌وگو یا جنگ طلبی تلقی شود. فرهنگ استراتژیک مقابله با رژیم صهیونیستی در کلام رهبر شهید، هم نیازمند رسوا کردن متجاوز در افکار عمومی داخلی و بین‌المللی و هم مقابله نظامی با آن است که تفسیر ایشان از وعده صادق نیز بر همین منوال بوده است، به‌طوری که در این باره بیان کرده است: «این مبارزه، یک مبارزه عقلانی، خردمندانه و منطبق با منطق است. افراد کوتاه‌بین و کوتاه‌نظر - نمی‌گویم خائن، متهم نمی‌کنم به تعمد و خیانت، حدّ اقلّش این است که کوتاه‌بین هستند - سعی نکنند حرکت ملت ایران در مقابل استکبار را یک حرکت غیرمنطقی جلوه بدهند، نخیر! حرکتی منطقی و درست و منطبق با منطق صحیح عقلایی و انسانی و بین‌المللی است. برای همین هم هست که در افکار عمومی ملت‌های دنیا، ملت ایران عزیز است. بله، دستگاه‌های خبری و رسانه‌ای دشمنان، [دستگاه‌های تبلیغی] سلطه، سعی می‌کنند خلاف این را نشان بدهند، اما واقع قضیه این است. وقتی شما [عملیات] وعده صادق را انجام می‌دهید، در خیابان‌های کشورهای که با شما فاصله هم دارند، مردم شادی می‌کنند. معنای این چیست؟ معنایش این است که حرکت ملت ایران، حرکتی است که مورد قبول منطق بین‌المللی، منطق انسانی و البته منطق اسلامی و قرآنی است. این حرکت باید ادامه پیدا کند، منتها ادامه این حرکت باید با نقشه صحیحی انجام بگیرد.»^۳

(۲۰)

۱. بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در «کنگره جهانی جریان‌های افراطی و تکفیری از دیدگاه علمای اسلام»، ۱۳۹۳/۹/۴.

۲. دیدار رئیس‌جمهوری و اعضای هیئت دولت با رهبر انقلاب، ۱۳۹۳/۶/۵.

۳. بیانات رهبری در دیدار دانشجویان و دانش‌آموزان، ۱۴۰۳/۸/۱۲.

دفاع از منطق مقاومت، حمایت از مردم مظلوم غزه و فلسطین و در عین حال حمایت صریح از «طوفان الاقصی» در ۱۷ اکتبر علیه رژیم صهیونیستی، نقشه راه استراتژیک رهبری شهید در حمایت از تداوم مبارزه با رژیم صهیونیستی است. به تعبیر ایشان، «بنابراین همه این حملات و طوفان الاقصی که در سال گذشته تقریباً همین ایام انجام گرفت، یک حرکت درست منطقی قانونی بین‌المللی بود و حق با فلسطینی‌ها بود. دفاع جانانه لبنانی‌ها از مردم فلسطین هم مشمول همین حکم است؛ آن هم قانونی، معقول، منطقی و مشروع است و کسی حق ندارد از آنها انتقاد کند که چرا شما در این دفاع وارد شدید. کار درخشان نیروهای مسلح ما در دو سه شب قبل هم، یک کار کاملاً قانونی و مشروع بود. کاری که نیروهای مسلح ما کردند، کمترین مجازات برای رژیم غاصب صهیونی در برابر جنایت‌های حیرت‌آور آن رژیم بود؛ رژیم خون‌آشام، رژیم گرگ‌صفت و سگ‌ها را آمریکا در منطقه جمهوری اسلامی هر وظیفه‌ای در این زمینه داشته باشد، با قدرت و صلابت و قاطعیت انجام خواهد داد. ما در انجام این وظیفه، نه تعلل می‌کنیم، نه شتاب‌زده می‌شویم، تعلل نمی‌کنیم، کوتاهی نمی‌کنیم، دچار شتاب‌زدگی هم نمی‌شویم. آنچه منطقی است، آنچه معقول است، آنچه درست است، به نظر تصمیم‌گیران نظامی و سیاسی، در وقت خود، در هنگام خود انجام می‌گیرد، کما اینکه انجام گرفت و در آینده هم اگر لازم شد، باز انجام خواهد گرفت».^۱ در رهنمودهای استراتژیک رهبر شهید انقلاب برای انسانی نشان دادن طوفان الاقصی، پرهیز از «تعلل» و «شتاب‌زدگی» برای مقابله با جنایات رژیم صهیونیستی، نشانگر برنامه مدونی است که هدف آن رهایی قدس از چنگال متجاوزان است.

در اندیشه رهبری شهید، فرهنگ استراتژیک مقابله با رژیم صهیونیستی صرفاً بر مؤلفه‌های امنیتی و نظامی استوار نیست، بلکه از بنیانی انسانی و اخلاقی نیز برخوردار است. در این چارچوب، حمایت از ملت فلسطین و سایر ملت‌های آسیب‌دیده از تجاوز و اشغالگری، نه صرفاً یک تکلیف سیاسی، بلکه مسئولیتی اخلاقی و انسانی تلقی می‌شود که فراتر از مرزبندی‌های مذهبی، قومی و جغرافیایی قرار دارد. بر همین اساس، دفاع از مظلومان و مقابله با ظلم، به عنوان یکی از عناصر هویت‌بخش فرهنگ استراتژیک جمهوری اسلامی معرفی می‌شود و زمینه همگرایی ملت‌های مسلمان و حتی آزادگان جهان را در برابر اشغالگری فراهم می‌آورد. در این نگاه، مشروعیت مقاومت بر مبنای اصول پذیرفته‌شده حقوقی، انسانی و بین‌المللی تبیین می‌شود و از این رو حمایت از مردم فلسطین با مفاهیمی همچون عدالت، کرامت انسانی و حق دفاع مشروع پیوند می‌خورد.

۱. بیانات رهبری در خطبه‌های نماز جمعه نصر، ۱۴۰۳/۷/۱۳.

همچنین این فرهنگ استراتژیک بر آن است که مقابله با رژیم صهیونیستی باید همزمان از مسیر روشنگری افکار عمومی، دیپلماسی فعال و اقدامات بازدارنده دنبال شود تا ضمن جلوگیری از عادی سازی جنایات، مسئولیت اخلاقی جامعه جهانی در قبال نقض حقوق بشر نیز برجسته گردد. از این منظر، عقلانیت و پرهیز از افراط و تفریط و اقدام متناسب با شرایط، از مهم ترین مؤلفه های راهبردی این رویکرد محسوب می شود و مبارزه با اشغالگری را در قالب یک مسئولیت انسانی و اخلاقی تفسیر می کند.

۳،۳. فرهنگ استراتژیک بر مبنای مناسبات دینی و مذهبی

بخش مهمی از فرهنگ استراتژیک موردنظر آیت الله خامنه ای، تبدیل موضوع فلسطین و غزه و مبارزه با رژیم صهیونیستی به یک مسئله دینی در جهان اسلام معطوف بوده است، به طوری که ایشان با گره زدن این موضوع به مسئله اصلی جهان اسلام، مرزبندی مشخصی با دیدگاه سایر کشورها و نظام های سیاسی مطرح کرده و فرموده است: «قرآن به ما می فرماید که "لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ" ^۱ آیا درباره غزه به این آیه عمل می شود؟ چرا سران کشورهای اسلامی علناً مخالفت خودشان، قطع رابطه خودشان، قطع کمک ها و پشتیبانی های خودشان از کافر مُقاتِلِ خبیثِ صهیونیست را اعلام نمی کنند؟ قرآن می فرماید که "لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ" ^۲ آیا امروز در دنیا به این [آیه] عمل می شود؟ قرآن می فرماید که "أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ" ^۳ آیا این شدت عمل، در مقابل رژیم خبیث صهیونیستی نشان داده می شود؟ امروز اینها دردهای بزرگ دنیای اسلام است. خدای متعال از آحاد ملت های مسلمان مؤاخذه می کند که چرا بر دولت های خودشان فشار نیاوردند، و از دولت های مسلمان مؤاخذه می کند که چرا عمل نکردند. "إِنَّمَا يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلوْكُمْ فِي الدِّينِ وَآخَرَجوْكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ... أَنْ تَوَلَّوْهُمْ" ^۴» ^۵

(۲۲)

مناسبات دینی و مذهبی، فرهنگ استراتژیک را به نحوی سامان دهی می کند که براساس آن، رژیم صهیونیستی، نه در قالب یک جریان مرموز عادی سازی، بلکه به عنوان «دشمن» و «غیر» شناخته شده و برای مقابله با آن، همکاری و همیاری همه مسلمانان و حتی ادیان الهی ضرورت پیدا می کند.

۱. سورة آل عمران، بخشی از آیه ۲۸: «مؤمنان نباید کافران را به جای مؤمنان به دوستی بگیرند ...»

۲. سورة ممتحنه، بخشی از آیه ۱: «... دشمن من و دشمن خودتان را به دوستی برگیرید...»

۳. سورة فتح، بخشی از آیه ۲۹: «... بر کافران سختگیر [و] با همدیگر مهربانند...»

۴. سورة ممتحنه، بخشی از آیه ۹: «فقط خدا شما را از دوستی با کسانی باز می دارد که در [کار] دین با شما جنگ کرده و شما را از خانه هایتان بیرون رانده ...»

۵. بیانات رهبری در دیدار شرکت کنندگان مسابقات بین المللی قرآن، ۱۴۰۲/۱۲/۳.

از این منظر، آیت‌الله خامنه‌ای بیان داشته است: «امروز وظیفه چیست؟ کمک به مقاومت. هر کسی هر جور می‌تواند باید به مقاومت کمک کند. کمک به مقاومت وظیفه است، کمک به رژیم صهیونیستی جنایت و خیانت است. بعضی از دولت‌های مسلمان متأسفانه این جنایت را مرتکب می‌شوند، [اما] بدانند که ملت‌های مسلمان این را فراموش نخواهند کرد. امروز وظیفه است که دولت‌های مسلمان نگذارند کالا و نفت و سوخت و مانند اینها به رژیم صهیونیستی برسد، همچنان که او نمی‌گذارد آب به مردم غزه برسد. این وظیفه دولت‌های مسلمان است. وظیفه ملت‌های مسلمان [هم این] است که از دولت‌های خودشان بخواهند هر گونه کمکی [به رژیم صهیونیستی] را قطع کنند، بلکه رابطه‌های خود را قطع کنند. اگر قادر نیستند رابطه خود را به طور دائم قطع کنند، لااقل به طور موقت قطع کنند روابط خودشان را، فشار بگذارند روی این عنصر خبیث ظالم خونخوار سفاک.»^۱

رویکرد موردنظر رهبری در این باره سویه ایجابی روشنی دارد و خواستار وحدت مسلمانان و سران کشورهای اسلامی برای مقابله با وحشی‌گری رژیم صهیونیستی است. این استراتژی ایجابی بدین صورت آشکارا اعلام شده است: «پیام روشن ما به دولت‌های اسلامی این است که بیایید به یاری مظلوم برخیزیم و نشان دهیم که جهان اسلام در مقابل ظلم و ستم، آرام نمی‌نشیند... برای تحقق این هدف، باید همه دولت‌های اسلامی از اختلاف نظرهای سیاسی و غیرسیاسی صرف نظر کنند و همه با هم، به کمک مظلومانی بشتابیم که در چنگال گرگ خونریز صهیونیست در حال دست‌وپا زدن هستند... نخست فراهم کردن امکانات حیاتی برای مردم غزه و دوم عکس‌العمل قوی و مناسب در مقابل رژیم آدمکش صهیونیست و حامیانش. نیاز مبرم مردم مقاوم و رنج‌دیده غزه به غذا، آب، دارو، امکانات بیمارستانی و بازسازی منازل. این ملت برای دفاع از خود، به سلاح نیز احتیاج دارد.»^۲ بنابراین در فرهنگ استراتژیک مدنظر آیت‌الله خامنه‌ای، ایجاد یک دغدغه منطقه‌ای و بین‌المللی، از جمله دغدغه برای کشورهای اسلامی و مسلمان، از جمله سازوکارهایی است که خود نیازمند پشتوانه قانونی و حقوقی است تا بتوان در مواجهه با رژیم صهیونیستی یک اجماع اسلامی قوی پدید آورد.

اما پس از وقوع جنگ تحمیلی ۱۲ روزه، استراتژی موردنظر رهبر شهید انقلاب، جنبه عملیاتی و ایجابی به خود گرفته است، به طوری که ایشان با توأمانی دانستن «دین» و «دانش»، نقشه‌راهی برای جامعه ایران و حتی امت اسلامی ترسیم کردند که ضمن حرکت بر مبنای ملاحظات دینی و بهره‌گیری از دانش، خود را در برابر دشمنان اسلام، از جمله صهیونیسم بین‌الملل آماده سازند.

۱. بیانات رهبری در دیدار با مردم کرمان و خوزستان، ۱۴۰۲/۱۰/۲.

۲. بیانات رهبری در دیدار سفرا و مسئولان کشورهای اسلامی، ۱۳۹۳/۵/۷.

به تعبیر ایشان، «آنچه مهم است، این است که توجه داشته باشیم که ایران اسلامی براساس «دین» و «دانش» بنا شده و به وجود آمده. در بنای جمهوری اسلامی دو عنصر «دین» و «دانش» عمده‌ترین عناصر تشکیل دهنده هستند. به همین دلیل هم، دین مردم و دانش جوانان ما توانسته‌اند در بسیاری از میدان‌های مختلف، دشمن را وادار به عقب‌نشینی کنند. بعد از این هم همین جور خواهد بود. آنچه استکبار جهانی و در رأس آن، آمریکای جنایتکار با آن مخالف است، همین دین شما و دانش شما است. با دین شما مخالفند، با این ایمان گسترده مردم مخالفند، با این اتحاد در زیر سایه اسلام و قرآن مخالفند و با دانش شما مخالفند. اینکه بعد از پیروزی انقلاب تا امروز، جمعیت ایران دو برابر بشود لکن تعداد دانشجو شاید حدود ده برابر یا بیشتر بشود، اینها را می‌رنجانند. اینکه جمهوری اسلامی در عرصه‌های گوناگون علم و دانش - چه دانش‌های انسانی، چه دانش‌های فنی، چه دانش‌های دینی - بتواند سخن نو به میان بیاورد، اینها را ناراحت می‌کند. اینها با این مخالفند. آنچه به عنوان [قضیه] هسته‌ای و غنی‌سازی و حقوق بشر و امثال این چیزها می‌گویند بهانه است؛ اصل قضیه آن است»^۱.

حتی کدگذاری برای قوی‌تر شدن در برابر دشمن با تلفیق «دین» و «دانش» راهی برای مواجهه منطقی با دشمن صهیونیستی و عوامل پشتیبان این رژیم است که از این جهت بتوان ضمن تجهیز به بهترین سلاح‌ها، عنصر ایمان و دین را به عنوان پشتوانه در نظر گرفت. بنابراین تلفیق دین و دانش در آرای ایشان بعد از جنگ ۱۲ روزه نقشه‌راهی برای مواجهه مادی و معنوی است که ضمن تجهیز به علم (از جمله علوم و تجهیزات نظامی)، عنصر ایمان را برای مقاومت و بهره‌مندی از الهامات دینی لحاظ کرده است. بدین ترتیب در اندیشه رهبری شهید، فرهنگ استراتژیک مقابله با رژیم صهیونیستی بر بنیانی دینی و مذهبی استوار است که تلاش می‌کند مسئله فلسطین را از یک منازعه صرفاً سیاسی یا سرزمینی، به یک دغدغه مشترک جهان اسلام تبدیل کند. در این چارچوب، آموزه‌های قرآنی و مبانی فقه سیاسی اسلام، مبنای شکل‌گیری هویت جمعی مسلمانان در برابر اشغالگری و ظلم قرار می‌گیرند و حمایت از ملت فلسطین به عنوان یک مسئولیت دینی و فراملی تفسیر می‌شود. این رویکرد با تأکید بر وحدت امت اسلامی و همکاری دولت‌های مسلمان و هم‌افزایی ظرفیت‌های سیاسی و اقتصادی و فرهنگی، شکل‌گیری اجماع اسلامی علیه رژیم صهیونیستی را یکی از ارکان فرهنگ استراتژیک می‌داند. از سوی دیگر، این فرهنگ بر پیوند میان ایمان دینی و توانمندی علمی تأکید دارد و تقویت همزمان «دین» و «دانش» را لازمه افزایش قدرت بازدارندگی و حفظ استقلال جهان اسلام معرفی می‌کند.

بر این اساس، پیشرفت علمی، خودکفایی فناورانه و ارتقای توان دفاعی، در کنار تقویت باورهای دینی و انسجام اعتقادی، دو مؤلفه مکمل در راهبرد مقابله با تهدیدهای خارجی به شمار می‌روند. در نتیجه، فرهنگ استراتژیک دینی در این نگرش، علاوه بر ایجاد همبستگی میان ملت‌های مسلمان، الگویی برای تلفیق ظرفیت‌های مادی و معنوی، در حمایت از آرمان فلسطین و مقابله با رژیم صهیونیستی ارائه می‌دهد.

۳، ۴. فرهنگ استراتژیک بر مبنای رویکرد جهانی و منطقه‌ای

فرهنگ استراتژیک بر پایه نوعی تضاد و مرزبندی به هویت «دیگری» بنا شده است. از این رو فرهنگ استراتژیک کوششی برای همسویی ملاحظات و ادراکات فرهنگی، حافظه تاریخ جمعی و تأثیرات آنها بر تحلیل سیاست‌های امنیتی دولت‌ها و روابط بین‌الملل است.^۱ از این رو فرهنگ استراتژیک برآمده از دیدگاه رهبر شهید انقلاب، به این موضوع اشاره می‌کند که فرهنگ استراتژیک مبارزه با رژیم صهیونیستی نیازمند ایجاد یک رویکرد شفاف بین‌المللی برای احقاق حقوق ملت فلسطین و اجماع جهانی علیه رژیم غاصب صهیونیستی است. ایشان با توجه به ابعاد جهانی جنایات صهیونیست‌ها، خواستار در پیش گرفتن استراتژی متناسب با اجماع جهانی علیه صهیونیست‌ها شده است، همان‌طور که فرموده است: «در قضیه فلسطین بعد از عملیات طوفان الأقصى، آنچه جلوی چشم همه دنیا است، جنایت نسل‌کشی رژیم غاصب است؛ این را همه دنیا دارند مشاهده می‌کنند.»^۲ بنابراین فرهنگ استراتژیک جهانی در زمینه مقابله با جنایات رژیم صهیونیستی می‌بایست هوشیار، بیدار و مسئولیت‌پذیر باشد تا بتوان چهره خشن و غیرانسانی را در پیشگاه ملل جهان عرضه نمود. همان‌طور که ایشان بیان نمودند: «همه دنیا و به خصوص دنیای اسلام موظفند هر چه می‌توانند به تجهیز ملت فلسطین کمک کنند.»^۳ خطاب قرار دادن همه دنیا، نشانگر نگرش جهانی به بحران فلسطین و غزه است که بر اثر مداخلات رژیم صهیونیستی پدید آمده است. از این رو ایشان با جهانی تلقی کردن بحران، فرهنگ استراتژیک را به سطح جهانی گسترش داده و خواهان کمک همه‌جانبه به ساکنان مناطق اشغال‌شده است. نقطه عطف این رویکرد، زمانی است که فرموده: «صریح می‌گوییم، ما در قضایای ضدیت با اسرائیل دخالت کردیم، نتیجه‌اش هم پیروزی جنگ سی‌وسه‌روزه و پیروزی جنگ بیست‌ودو روزه بود. بعد از این هم هر جا هر ملتی، هر گروهی با رژیم صهیونیستی مبارزه کند، مقابله کند، ما پشت‌سرش هستیم و کمکش می‌کنیم و هیچ ابایی هم از گفتن این حرف نداریم. این حقیقت و واقعیت است.»^۴

۱. Al-Rodhan, N. (2015). Strategic Culture and Pragmatic National Interest. p.16.

۲. بیانات رهبری در دیدار با نخبگان علمی، ۱۴۰۲/۵/۲۷.

۳. بیانات رهبری در خطبه‌های نماز عید سعید فطر، ۱۳۹۳/۵/۷.

۴. بیانات رهبری در خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۱۳۹۰/۱۱/۱۴.

فرهنگ استراتژیک با برجسته کردن نقش کشورهای منطقه، فرهنگ اسلامی و تلاش برای همبستگی، خواستار مجازات و محکومیت عملی جنایات رژیم صهیونیستی است. به بیان ایشان، «امروز قضیه اول جهان اسلام قضیه غزه است، شاید بشود گفت قضیه اول دنیای انسانیت، قضیه غزه است... سه نکته در باب مسئله غزه گفتنی است: نکته اول این است که آنچه امروز سردمداران رژیم صهیونیست انجام می دهند، یک نسل کشی است، یک فاجعه عظیم تاریخی است، و مجرم و پشتیبانان مجرم باید در سطح جهانی محکوم بشوند و باید مجازات بشوند. مجازات اینها چیزی است که سخنگویان ملت ها و مصلحان عالم و دلسوزان عالم باید مطالبه کنند، مرور زمان هم شامل آن نمی شود. باید مجازات بشوند؛ چه در رأس قدرت باشند، چه آن وقتی که از قدرت برکنار شدند و سقوط کردند؛ هم مرتکبان این جنایات، هم آن کسانی که دارند علناً از اینها پشتیبانی می کنند که در خبرها می شنوید و می بینید. این نکته اول. نکته دوم این است که قدرت تحمل و مقاومت مردمی را که پای حرف حق خودشان ایستاده اند، ببینیم. مردمی محصور از همه طرف، در یک نقطه کوچک و محدود؛ دریا به رویشان بسته، خشکی به رویشان بسته، مرزها تماماً به روی آنها بسته. آب آشامیدنی شان، برقشان، امکاناتشان غیر قابل اطمینان، همه از دشمنی دشمن و از حمله دشمن و هیچ کس هم به آنها کمک نمی کند. این مردم در مقابل یک دشمن مسلح خبیث بی رحمی مثل رژیم صهیونیست و رؤسای پلید و خبیث و نجس آن رژیم قرار گرفته اند و آنها هم بدون هیچ ملاحظه ای شب و روز دارند می کوبند، [اما] این مردم ایستاده اند، مقاومت می کنند. این درس است... و نکته سوم این است که سردمداران سیاسی استکبار می گویند باید حماس و جهاد را خلع سلاح کنیم. یعنی چه خلع سلاح کنیم؟ یعنی حالا اینها یک تعدادی موشک دارند که در مقابل حملات بی امان دشمن لا اقل از خودشان مختصر دفاعی بکنند، [اما] همین را هم باید از آنها بگیریم، اصلاً باید فلسطین، از جمله غزه جوری باشد که هروقت دشمن صهیونیست اراده کرد بتواند حمله کند، بتواند هر آتشی روشن کند، آنها هم اصلاً نتوانند از خودشان دفاع کنند. اینها این را می خواهند».^۱ بر مبنای فرهنگ استراتژیک آیت الله خامنه ای، مسئله فلسطین و به ویژه غزه نه تنها یک موضوع منطقه ای، بلکه مهم ترین مسئله جهان اسلام و از برجسته ترین مسائل انسانی معاصر محسوب می شود. در این چارچوب، جنایات رژیم صهیونیستی مصداق نقض گسترده حقوق بشر و نسل کشی بوده و مستلزم محکومیت و مجازات مؤثر عاملان و حامیان آن در سطح بین المللی است.

همچنین مقاومت ملت فلسطین به عنوان نماد ایستادگی در برابر ظلم و اشغالگری مورد تأکید قرار گرفته و حمایت از توان دفاعی و مشروع آنان ضرورتی راهبردی تلقی می‌شود. از این رو تقویت همبستگی کشورهای اسلامی، مقابله با عادی‌سازی روابط با رژیم صهیونیستی و حمایت از آرمان آزادی فلسطین، از الزامات این فرهنگ استراتژیک به‌شمار می‌آید.

اما در بُعد فرهنگ استراتژیک مقابله با رژیم صهیونیستی در ابعاد بین‌المللی، رهبری شهید بر پیگیری حقوقی موضوع جنایات اسرائیل نیز توجه نشان دادند، به‌طوری که ضمن دعوت به اتحاد جهانی، مخصوصاً از سوی مسلمانان جهان، خواستار پیگیری حقوقی در مجامع بین‌المللی شدند تا بتوان سازوکاری برای محکومیت حقوقی رهبران رژیم صهیونیستی فراهم آورد. به بیان ایشان که پس از جنگ ۱۲ روزه مطرح کردند: «مسئله پیگیری قوه قضائیه در محاکم حقوقی - چه محاکم حقوقی داخلی، چه محاکم حقوقی بین‌المللی - درباره رسیدگی به این جنایات اخیری است که انجام گرفته؛ این از آن کارهای بسیار لازم و بسیار مهم است. ما در خیلی از قضایای قبلی در سال‌های گذشته باید این کار را می‌کردیم و کوتاهی کردیم، این دفعه کوتاهی نکنیم. اگر پیگیری این موضوع و مراجعه به دادگاه‌های بین‌المللی و حقوقی و همچنین دادگاه‌های داخلی، بیست سال هم طول بکشد، اشکال ندارد، باید این کار دنبال بشود. بایستی یقه جنایتکار گرفته بشود. بالاخره ممکن است یک دادگاه بین‌المللی را انسان متهم کند و واقع هم همین باشد که وابسته باشد به فلان قدرت؛ خیلی خب! یک روز این جور است، یک روز هم نیست. یک روز هم می‌بینید یک قاضی‌ای آنجا پیدا می‌شود که قاضی مستقلی است. این نکته اول که این قضیه را خیلی جدی بگیرید، خیلی با قوت، با هوشیاری کامل، با ملاحظه همه جوانب، ان شاء الله ملاحظه کنید.»^۱ بر این اساس، فرهنگ استراتژیک مقابله با رژیم صهیونیستی صرفاً در چارچوب منافع ملی یا جهان اسلام محدود نمی‌شود، بلکه دارای ابعاد جهانی و منطقه‌ای است و بر ضرورت شکل‌گیری اجماع بین‌المللی در برابر اشغالگری، نقض حقوق بشر و جنایات جنگی تأکید دارد. در این رویکرد، مسئله فلسطین به عنوان یکی از مهم‌ترین چالش‌های وجدان انسانی معاصر معرفی می‌شود و مقابله با رژیم صهیونیستی مستلزم مشارکت دولت‌ها، سازمان‌های بین‌المللی، نهادهای حقوق بشری و افکار عمومی جهان تلقی می‌گردد. از این منظر، حمایت از ملت فلسطین صرفاً یک وظیفه اسلامی نیست، بلکه مسئولیتی جهانی در قبال عدالت، کرامت انسانی و صلح بین‌المللی به‌شمار می‌رود. در سطح منطقه‌ای نیز، همگرایی کشورهای اسلامی، تقویت همکاری‌های سیاسی و امنیتی و جلوگیری از عادی‌سازی روابط با رژیم صهیونیستی، از ارکان این فرهنگ استراتژیک محسوب می‌شود.

افزون بر این، رهبری شهید بر بهره‌گیری از سازوکارهای حقوق بین‌الملل برای تعقیب و محاکمه عاملان جنایات جنگی تأکید کرده و پیگیری مستمر این موضوع در محاکم داخلی و بین‌المللی را مکمل اقدامات سیاسی و دیپلماتیک دانسته‌اند. بر این اساس، فرهنگ استراتژیک جهانی و منطقه‌ای، تلفیقی از مقاومت، دیپلماسی، مطالبه‌گری حقوقی و بسیج افکار عمومی است که هدف آن افزایش هزینه‌های سیاسی و حقوقی اقدامات رژیم صهیونیستی، تقویت مشروعیت مقاومت و حمایت از حقوق ملت فلسطین در عرصه بین‌المللی است. هرچند که با گذشت یک سال از این تجاوزات آشکار، همچنان رویه حقوقی مشخصی در داخل برای پیگیری موضوع تعرض رژیم صهیونیستی به جمهوری اسلامی ایران انجام نشده است. از این جهت غفلت مسئولان قضایی و حقوقی کشور ممکن است زمینه‌ساز ادامه روند تجاوزات دشمن و نادیده گرفتن اصول و موازین حقوقی و بین‌المللی باشد.

این رویکرد مستخرج از آرای رهبری در شکل زیر قابل مشاهده است:

شکل شماره ۲

۴. سند تقنینی برآمده از فرهنگ استراتژیک در آرای آیت‌الله خامنه‌ای

تدوین سند تقنینی مواجهه با رژیم صهیونیستی نیازمند ترسیم مرزهای ملی، انسانی و اخلاقی، اسلامی و حتی توجه به نقش نهادها و سازمان‌های بین‌المللی و نوع تعاملی است که جمهوری اسلامی ایران از منظر مقابله با رژیم صهیونیستی بر عهده دارد. بنابراین سند تقنینی بر مبنای رویکرد آیت‌الله خامنه‌ای باید به نحوی باشد که ضمن مرزبندی شفاف، سازوکارهای مقابله با نفوذ جدید رژیم صهیونیستی را در منطقه و جهان تحت پوشش قرار دهد. بنابراین، هم تبیین آرای ایشان و هم تدوین سند تقنینی برآمده از آن در سطوح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی، پشتوانه مهمی در راستای مواجهه با رژیم صهیونیستی را نشان می‌دهد.

۴.۱. سند تقنینی و ضرورت بازنگری در قوانین سنتی

مهم‌ترین قانون مقابله با رژیم صهیونیستی، قانون مصوب ۱۳۶۹ مجلس شورای اسلامی تحت عنوان «قانون مقابله با اقدامات خصمانه رژیم صهیونیستی علیه صلح و امنیت» است که در چند نوبت اصلاح شد و در نهایت در سال ۱۳۹۹ موارد اصلاحی جدیدی به آن اضافه شد و امروزه به‌عنوان مبنایی برای شناسایی تهدیدها و خطرات ناشی از نفوذ رژیم صهیونیستی شناخته می‌شود. در ابتدا باید گفت که قانون یادشده به دلیل بستر زمانی تدوین آن، بیشتر در حمایت از انتفاضه فلسطین متمرکز است و به‌طور اخص به جنایات رژیم صهیونیستی و اقدامات متعاقب آن اشاره ندارد. در ماده ۱ قانون مزبور آمده است: «کلیه دستگاه‌های اجرایی کشور به موجب این قانون، مکلفند در چارچوب سیاست‌های کلی نظام و بهره‌مندی از ظرفیت‌های منطقه‌ای و بین‌المللی، با اقدامات ماده خصمانه رژیم صهیونیستی علیه مردم مظلوم فلسطین، کشورهای اسلامی و جمهوری اسلامی ایران و نقش مخرب این رژیم نامشروع در برهم زدن صلح و امنیت منطقه‌ای و بین‌المللی و نقض گسترده و سامان‌مند (سیستماتیک) حقوق بشر اعم از جنگ‌افروزی، اقدامات تروریستی، جنگ الکترونیک، استفاده از تسلیحات سنگین و سلاح‌های ممنوعه علیه غیرنظامیان، محاصره انسانی، شهرک‌سازی، آواره کردن مردم فلسطین، تلاش برای انضمام بخش‌های دیگری از سرزمین فلسطین، ادامه اشغال سرزمین فلسطین و بخش‌هایی از سوریه (جولان)، لبنان و دیگر سرزمین‌های اشغالی مقابله نمایند.» به نظر می‌رسد قانون اخیر ضمن عقب ماندن از تحولات سیاسی و منطقه‌ای، نیازمند اصلاحات و بازنگری جدی و تدوین قوانینی است که حسب دیدگاه‌های رهبر انقلاب اسلامی، با تحولات جدید همسو باشد و برای مقابله با آنان هماهنگ باشد، زیرا امروزه مرزها و حیطه نفوذ رژیم صهیونیستی با سقوط دولت بشار اسد در سوریه، عادی‌سازی رابطه اسرائیل با کشورهای عربی و بروز چندین جنگ آشکار و پنهان میان ایران و رژیم صهیونیستی وارد مرحله تازه‌ای شده است، زیرا اسرائیل سالیان طولانی است که رابطه غیررسمی مستحکمی با کشورهای عربی دارد.^۱

۱. پیری و معتضدی‌راد، «زمینه‌ها و بسترهای صلح نوین اعراب و اسرائیل در پرتو سیاست‌های منطقه‌ای ایران»، ص ۱۱۲.

همچنین پس از حواث ۱۷ اکتبر و وقوع جنایات گسترده در غزه، جنوب لبنان و به شهادت رسیدن تعداد زیادی از مقامات سیاسی و نظامی ایران توسط رژیم صهیونیستی، تدوین سند تقنینی جدیدی که بتواند همسو با تهدیدهای جدید باشد، بخش مهمی از سازوکارهای تبیین فرهنگ استراتژیک در مواجهه با رژیم صهیونیستی از منظر آرای آیت الله خامنه‌ای است.

۴,۲. تدوین سند تقنینی فرهنگ استراتژیک مقابله با رژیم صهیونیستی

استدلال مورد تأکید آیت الله خامنه‌ای، حفظ مرزبندی با دشمن صهیونیستی و حمایت از رویکردی است که در ضدیت و حتی نابودی اسرائیل بنا شده و در فرهنگ و گفتمان انقلاب اسلامی ایران ریشه دارد. ایشان در این باره فرموده است: «... با ما مخالف هستند، چون ملت ما در مقابل آنها [آمریکا و رژیم صهیونیستی] مثل کوهی مستحکم ایستاده است. با هر کسی در میان ملت که در مقابل دشمن ایستادگی بیشتری داشته باشند، بیشتر مخالفند.»^۱ حسب این رویکرد، تدوین قوانینی که بتواند روحیه ملی را در تقابل با اسرائیل و کمک به نابودی هر چه سریع تر آن تجمیع نماید، ضرورت پیدا می کند. از این منظر در سطح ملی باید گفت که عملیاتی کردن بند ۶ از «سیاست‌های کلی برنامه چهارم توسعه مصوب ۱۳۸۲» بخشی از این رویکرد است، زیرا در این اصل آمده است: «تعمیق روحیه دشمن شناسی و شناخت ترندها و توطئه‌های دشمن علیه انقلاب اسلامی و منافع ملی، ترویج روحیه ظلم ستیزی و مخالفت با سلطه‌گری استکبار جهانی» یا اینکه در بخش اقتصادی و امنیتی، مراقبت لازم جهت جلوگیری از ورود کالاها و تجهیزات اسرائیلی چه به صورت مستقیم چه در قالب کالاهای پوششی و... اعمال گردد. همان طور که در کلام رهبری آمده است: «بایستی جریان و شریان حیاتی رژیم صهیونیستی را قطع کنند، بایستی نگذارند که نفت و انرژی و کالا و امثال اینها وارد رژیم صهیونیستی بشود.»^۲ بنابراین، هم در سطح ملی و هم در سطح منطقه‌ای باید به نحوی رفتار شود که مانع قدرت گرفتن رژیم صهیونیستی در ابعاد اقتصادی، سیاسی و نفوذ در منطقه خاورمیانه شود. بدیهی است که متناسب با این شیوه از فرهنگ استراتژیک، قوانینی نیز باید لحاظ شود.

۱. بیانات رهبری در سالگرد رحلت امام خمینی، ۱۳۹۴/۳/۱۴.

۲. بیانات رهبری در دیدار با اعضای هوافضای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ۱۴۰۲/۸/۲۸.

از این رو ضرورت دارد ماده ۱۳^۱ از قانون مقابله با اقدامات خصمانه رژیم صهیونیستی، اصلاح شده ۱۳۹۹ به این نحو تغییر کند: «دولت مکلف است در راستای تحقق سیاست های کلی نظام و تقویت فرهنگ استراتژیک مقابله با رژیم صهیونیستی، از فعالیت دولت ها، ملت ها، نهادهای مردمی، مراکز علمی، فرهنگی و رسانه ای داخلی و بین المللی حامی آرمان آزادی فلسطین، آزادی قدس شریف و محکومیت، محدودسازی و تحریم رژیم صهیونیستی حمایت نماید و اقدامات لازم را برای جلوگیری از هرگونه عادی سازی روابط مستقیم یا غیرمستقیم با آن رژیم و مقابله با گسترش نفوذ سیاسی، اقتصادی، امنیتی، فرهنگی و رسانه ای آن در منطقه و جهان اسلام به عمل آورد.»

فرهنگ استراتژیک جمهوری اسلامی ایران در سطح منطقه ای و کشورهای اسلامی باید به نحوی تدوین شود که تعامل با کشورهای عربی را برحسب نوع روابط آنان با اسرائیل، تنظیم نماید. از این منظر، سند تقنینی برآمده از فرهنگ استراتژیک موردنظر مقام معظم رهبری باید به نحوی باشد که بتواند موضوعات و چالش های کنونی درباره تعامل رژیم صهیونیستی با کشورهای اسلامی، موضوع عادی سازی و تعاملات گسترده امنیتی و اقتصادی - سیاسی این رژیم با کشورهای عربی را پوشش دهد، به این دلیل که اشغال و یهودی سازی قدس مغایر با اعتقادات تمامی مسلمانان محسوب می شود.^۲ حال آنکه قانون مشخصی در ارتباط با نحوه مواجهه با کشورهای منطقه که رابطه قوی با اسرائیل داشته یا به انحاء مختلف باعث تقویت نفوذ این رژیم می شوند، وجود ندارد. بنابراین حتی قوانین داخلی ایران باید به نحوی تغییر پیدا کنند که رابطه با کشورهای عربی بر حسب نوع ارتباط آنان با رژیم صهیونیستی به عنوان یک ملاک در نظر گرفته شود. به عنوان مثال کشورهایی نظیر امارات و اردن که رابطه قوی و سطح بالای امنیتی و اقتصادی با رژیم صهیونیستی دارند، رابطه شان با جمهوری اسلامی ایران نیازمند بازتعریف است، زیرا در غیر این صورت، فرهنگ استراتژیک منبعث از دیدگاه رهبری نادیده گرفته می شود، جایی که ایشان فرمودند: «دولت امارات متّحده عربی، هم به دنیای اسلام خیانت کرد، هم به دنیای عرب خیانت کرد، هم به کشورهای منطقه خیانت کرد، هم به مسئله مهمّ فلسطین خیانت کرد. این کاری که اماراتی ها کردند، لگّه ننگی است، البتّه این از بین خواهد رفت، لکن این لگّه ننگ بر پیشانی کسانی که این اقدام را امروز انجام دادند، خواهد ماند.»^۳

۱. دولت موظف است از فعالیت سایر دولت ها، ملت ها و سازمان های مردم نهاد داخلی و بین المللی حامی آزادسازی قدس و محکومیت، محدودیت و تحریم رژیم ماده ۱۳ اشغالگر صهیونیستی حمایت نماید و اقدامات لازم را در جهت مقابله با هرگونه تلاش در راستای عادی سازی روابط با رژیم منحوس مذکور و حضور آن در منطقه و جهان اسلام معمول دارد. همچنین موضوع صهیونیسم بدتر از آپارتاید را در سازمان ها و مجامع بین المللی تبیین کند.

۲. توحیدی و حسن جان زاده، «ملاحظات سازمان همکاری اسلامی در عادی سازی روابط برخی کشورهای عربی با رژیم صهیونیستی»، ص ۱۳.

۳. بیانات رهبری در دیدار با رؤسا و مدیران آموزش و پرورش در تاریخ ۱۳۹۹/۰۶/۱۱.

بنابراین فرهنگ استراتژیک در قوانین مواجهه و مقابله با رژیم صهیونیستی باید به نحوی باشد که ضمن بازتعریف روابط با کشورهای عربی و جمهوری اسلامی ایران، از اهرم‌های فشار دیپلماتیک، نظامی و سیاسی و حتی تعیین سطح روابط اقتصادی با این کشورها تنظیم شود. در صورتی که رابطه کشورهای عربی با رژیم صهیونیستی عادی‌سازی شود و رابطه ایران با کشورهای عربی نیز به شیوه فعلی و بدون ملاحظات رابطه این کشورها با رژیم صهیونیستی به پیش برود، بخش مهمی از تلاش‌های جبهه مقاومت به رهبری جمهوری اسلامی ایران بی‌نتیجه خواهد بود.

عادی‌سازی روابط اعراب و رژیم صهیونیستی بعد از سال ۲۰۲۰م وارد مرحله تازه‌ای شد. ایده عادی‌سازی بیش از همه در قالب توافق ابراهیم نمود یافته است. در این چارچوب اسرائیل به‌عنوان یک شریک رسمی در شبکه سرمایه‌گذاری خلیج فارس وارد شد و کشورهای امارات متحده عربی، بحرین و عربستان نیز به شیوه غیررسمی به‌سوی ائتلاف‌های سرمایه‌گذاری چندجانبه با محوریت رژیم صهیونیستی حرکت کردند.^۱ بنابراین سند تقنینی جدید، نیازمند شناسایی تهدیدهای جدید و حرکت به سمت یک رویکرد قدرتمند منطقه‌ای و گسترش دیپلماسی عمومی در سطح جهان، تصویب قوانین در عرصه بین‌المجالس اسلامی برای مهار نفوذ صهیونیسم منطقه‌ای و بین‌المللی است. بدین ترتیب در سطح جهانی و منطقه‌ای نیز سند تقنینی، نیازمند در نظر گرفتن ملاحظات عملی در ارتباط با سایر کشورها است، به این دلیل که فرهنگ استراتژیک موردنظر ایشان، به‌وضوح میان جبهه «حق» و «باطل» مرزبندی نموده و در این باره فرموده است: «جبهه مقابل یعنی چه؟ تبلیغات آن جبهه به خودش اسم «جامعه جهانی» گذاشته، که این یک دروغ بزرگی است؛ به هیچ وجه جامعه جهانی نیستند؛ یک تعداد معدودی از کشورها هستند. محور اصلی دشمن هم عبارت است از رژیم صهیونیستی و کشور ایالات متحده آمریکا. بقیه یا از لحاظ سیاست‌ها تابعند، یا دچار رودربایستی‌اند، یا دچار ضعف مفرطند و کاری نمی‌توانند بکنند. عدد زیادی بر محور این دو عنصر اصلی مجتمع نیستند؛ نه امروز، نه سال‌های گذشته».^۲

سازوکار دیگر، دنبال کردن و تصویب قوانینی است که بتواند جنایات رژیم صهیونیستی را در قالب تروریسم، نسل‌کشی، کوچ اجباری و ناپدیدسازی قهری نمایان سازد. همچنان که در عرصه نظامی و امنیتی نیز تسلیح گروه‌های مقاومت و مسلمانان، عامل مهمی در خنثی کردن نقشه‌های آینده دشمن صهیونیستی در منطقه و جهان دارد.

۱. نیکونهاد و همکاران، تأثیر پیامدهای عادی‌سازی روابط اعراب و رژیم صهیونیستی بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، ص ۱۶۶.

۲. بیانات رهبری در دیدار با کارگزاران نظام، ۱۳۸۹/۵/۲۷.

بر این اساس، فرهنگ استراتژیک باید بتواند این تمایز و «غیریت» را میان انسان‌های آزاد و حق‌طلب، و طرفداران منطقه‌ای و بین‌المللی صهیونیسم به‌صراحت نشان دهد و از همسویی هرچه بیشتر منافع کشورهای مسلمان و صهیونیسم جلوگیری به‌عمل آورد. به تعبیر ایشان که فرموده است: «آیا در دنیای امروز، قساوت دیگری را در این حجم و ابعاد و با این تداوم زمانی می‌شناسید؟ به گلوله بستن بانویی در وسط خیابان فقط به جرم اعتراض به سرباز تا دندان مسلح، اگر تروریسم نیست چیست؟ این بربریت چون توسط نیروی نظامی یک دولت اشغالگر انجام می‌شود، نباید افراطی‌گری خوانده شود؟ یا شاید این تصاویر فقط به این علت که شصت سال مکرراً از صفحه تلویزیون‌ها دیده شده، دیگر نباید وجدان ما را تحریک کند!»^۱ بدین ترتیب روشنگری، ارتباط با عموم نخبگان و مسلمانان ضد جریان صهیونیسم برای فشار بر حاکمان منطقه و ملل آزادی‌خواه جهان در قالب دیپلماسی عمومی، نقش مهمی در جلوگیری از گفتمان‌سازی به نفع رژیم صهیونیستی دارد، به این دلیل که گفتمان‌سازی و ارائه چهره مظلوم از صهیونیسم همواره در نقش پشتیبان حملات تروریستی و کشتار از سوی اسرائیل عمل کرده است. بر مبنای مباحث ارائه‌شده سند تقنینی منبعث از دیدگاه‌های آیت‌الله خامنه‌ای به شیوه زیر قابل ارائه است:

شکل شماره ۳

فرهنگ استراتژیک به عنوان مجموعه‌ای از باورها، ارزش‌ها، هویت‌های ملی و دینی، تجربیات تاریخی و ادراکات مشترک، چارچوبی برای تحلیل تهدیدها و تعریف منافع ملی و طراحی راهبردهای کلان کشورها در عرصه داخلی و بین‌المللی فراهم می‌آورد. این فرهنگ، صرفاً مجموعه‌ای از سیاست‌های مقطعی نیست، بلکه نظامی از معانی، هنجارها و الگوهای رفتاری است که نحوه مواجهه دولت‌ها با محیط امنیتی و بازیگران بین‌المللی را جهت‌دهی می‌کند. در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای، فرهنگ استراتژیک جمهوری اسلامی ایران بر پایه هویت ایرانی - اسلامی، ارزش‌های دینی، حافظه تاریخی ملت ایران و اصول انقلاب اسلامی شکل گرفته و مؤلفه‌هایی همچون استقلال، عدالت‌خواهی، مقاومت در برابر سلطه، حمایت از ملت‌های مظلوم، حفظ عزت ملی و نقش‌آفرینی فعال در تحولات منطقه‌ای و جهانی را دربر می‌گیرد. در این چارچوب، مقابله با رژیم صهیونیستی نه یک سیاست مقطعی، بلکه بخشی از هویت راهبردی جمهوری اسلامی ایران و تجلی پیوند میان آرمان‌های دینی، منافع ملی و مسئولیت‌های انسانی و بین‌المللی تلقی می‌شود. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که فرهنگ استراتژیک موردنظر آیت‌الله خامنه‌ای در قبال رژیم صهیونیستی دارای ابعاد متنوع و مکملی است که در چهار سطح ملی، انسانی و اخلاقی، دینی و مذهبی و جهانی و منطقه‌ای قابل تحلیل است. در سطح ملی، راهبرد اصلی بر حفظ انسجام اجتماعی، تقویت هویت ملی، مقابله با جنگ شناختی، افزایش تاب‌آوری جامعه و جلوگیری از ایجاد شکاف میان مردم و حاکمیت استوار است. در این نگرش، رژیم صهیونیستی صرفاً یک تهدید خارجی محسوب نمی‌شود، بلکه تلاش برای تضعیف سرمایه اجتماعی، نفوذ در افکار عمومی و تغییر محاسبات راهبردی جامعه ایرانی نیز بخشی از راهبردهای آن قلمداد می‌شود. از این رو ارتقای آگاهی عمومی، تقویت وحدت ملی، جلوگیری از هرگونه عادی‌سازی روابط مستقیم یا غیرمستقیم با رژیم صهیونیستی، مقابله با نفوذ اقتصادی، فرهنگی و رسانه‌ای و حمایت از نهادهای علمی و فرهنگی فعال در تبیین مسئله فلسطین، از الزامات تقنینی و اجرایی این فرهنگ استراتژیک به‌شمار می‌رود.

در بعد انسانی و اخلاقی، مقابله با رژیم صهیونیستی صرفاً بر ملاحظات سیاسی یا امنیتی مبتنی نیست، بلکه بر اصول جهان‌شمولی همچون کرامت انسانی، حمایت از مظلوم، مقابله با اشغالگری، دفاع از حقوق بشر و مسئولیت اخلاقی ملت‌ها در برابر جنایات گسترده علیه غیرنظامیان استوار است. بر این اساس، مسئله فلسطین از یک اختلاف سرزمینی فراتر رفته و به موضوعی انسانی و اخلاقی تبدیل می‌شود که وجدان عمومی جهان را مخاطب قرار می‌دهد.

در این چارچوب، بهره‌گیری همزمان از دیپلماسی، روشنگری رسانه‌ای، افشای جنایات رژیم صهیونیستی و اقدامات بازدارنده، اجزای مکمل یک راهبرد عقلانی و مشروع تلقی می‌شوند که هدف آن افزایش هزینه‌های سیاسی و اخلاقی استمرار اشغالگری است. از سوی دیگر، فرهنگ استراتژیک موردنظر رهبری بر بنیان مناسبات دینی و مذهبی نیز استوار است. در این نگرش، مسئله فلسطین به عنوان یکی از مهم‌ترین مسائل جهان اسلام معرفی شده و حمایت از آن در چارچوب آموزه‌های اسلامی، وحدت امت و مسئولیت مشترک دولت‌ها و ملت‌های مسلمان تبیین می‌شود. در عین حال، این رویکرد صرفاً به مؤلفه‌های اعتقادی محدود نیست، بلکه با تأکید بر پیوند «دین» و «دانش»، ارتقای توان علمی و فناوری و دفاعی را در کنار تقویت ایمان و هویت دینی، لازمه افزایش قدرت بازدارندگی و مقابله مؤثر با تهدیدهای رژیم صهیونیستی می‌داند. بدین ترتیب فرهنگ استراتژیک دینی، الگویی از هم‌افزایی ظرفیت‌های معنوی و مادی برای صیانت از امنیت ملی و حمایت از آرمان فلسطین ارائه می‌کند. در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی نیز این فرهنگ استراتژیک بر ضرورت شکل‌گیری اجماع اسلامی و جهانی علیه اشغالگری، بهره‌گیری از ظرفیت سازمان‌های بین‌المللی، توسعه دیپلماسی عمومی و پیگیری مستمر مسئولیت حقوقی عاملان و حامیان جنایات رژیم صهیونیستی تأکید دارد. در این چارچوب، حمایت از مقاومت مشروع ملت فلسطین، مقابله با روند عادی‌سازی روابط با رژیم صهیونیستی، مستندسازی جنایات جنگی، نسل‌کشی و نقض گسترده حقوق بشر و پیگیری آن در محاکم داخلی و بین‌المللی، بخشی از الزامات این رویکرد محسوب می‌شود. همچنین استفاده از ظرفیت نخبگان، رسانه‌ها، دانشگاه‌ها، سازمان‌های مردم‌نهاد و افکار عمومی جهان برای مقابله با روایت‌سازی‌های صهیونیستی و تقویت مشروعیت حقوقی و اخلاقی آرمان فلسطین، جایگاه ویژه‌ای در این فرهنگ استراتژیک دارد.

بر این اساس، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که قانون مقابله با اقدامات خصمانه رژیم صهیونیستی، با وجود اهمیت و ظرفیت‌های موجود، برای پاسخگویی به تحولات جدید امنیتی و حقوقی و شناختی منطقه و جهان نیازمند بازنگری و تکمیل و روزآمدسازی است. تدوین یک چارچوب تقنینی جامع که ابعاد ملی، انسانی، اخلاقی، دینی، منطقه‌ای و بین‌المللی فرهنگ استراتژیک جمهوری اسلامی ایران را به صورت هماهنگ پوشش دهد، ضرورتی انکارناپذیر است. چنین چارچوبی باید علاوه بر تقویت سازوکارهای بازدارندگی و مقابله با نفوذ، ابزارهای حقوقی لازم برای پیگیری بین‌المللی جنایات رژیم صهیونیستی، مقابله با جنگ شناختی، حمایت از دیپلماسی عمومی، تقویت همگرایی اسلامی و ارتقای مشارکت نهادهای علمی، فرهنگی و رسانه‌ای را نیز پیش‌بینی کند تا فرهنگ استراتژیک جمهوری اسلامی ایران بتواند متناسب با تحولات نوین منطقه‌ای و بین‌المللی، به عنوان یک الگوی منسجم و چندبعدی در حمایت از ملت فلسطین و مقابله با رژیم صهیونیستی ایفای نقش نماید. از این جهت، متعاقب موارد یادشده، سند تقنینی و پیشنهادهای عملیاتی به صورت زیر قابل ارائه است.

۱. تقنینی

۱.۱. تصویب قانون «ارزیابی روابط خارجی بر مبنای همکاری با رژیم صهیونیستی»

ضروری است در قوانین سیاست خارجی و همکاری‌های اقتصادی، شاخصی تحت عنوان «میزان همکاری دولت‌های خارجی با رژیم صهیونیستی» پیش‌بینی شود. براساس این شاخص، سطح همکاری‌های اقتصادی، امنیتی و راهبردی جمهوری اسلامی ایران با سایر دولت‌ها به صورت دوره‌ای ارزیابی گردد. این سازوکار ضمن ایجاد انسجام میان سیاست خارجی و فرهنگ استراتژیک جمهوری اسلامی ایران، امکان واکنش حقوقی و تدریجی به روند عادی‌سازی روابط با رژیم صهیونیستی را فراهم می‌سازد و از تبدیل شدن این روند به یک واقعیت تثبیت شده در منطقه جلوگیری می‌کند.

۱.۲. اصلاح و تکمیل قانون مقابله با اقدامات خصمانه رژیم صهیونیستی

قانون مصوب سال ۱۳۹۹ بیشتر بر تهدیدهای سنتی متمرکز است، از این رو لازم است ابعاد جدید نفوذ صهیونیسم شامل نفوذ سایبری، رسانه‌ای، اقتصادی، علمی و فناوری نیز به آن افزوده شود. همچنین شناسایی اشخاص حقیقی و حقوقی همکار با رژیم صهیونیستی و تعیین ضمانت‌های اجرایی اداری، مالی و کیفری برای همکاری آگاهانه با شبکه‌های وابسته به این رژیم می‌تواند خلأهای موجود را برطرف نماید و قانون را با تحولات جدید منطقه‌ای و بین‌المللی هماهنگ سازد.

۱.۳. تصویب قانون حمایت از مستندسازی و پیگیری بین‌المللی جنایات رژیم صهیونیستی

ضروری است سازوکار قانونی مستقلی برای جمع‌آوری اسناد، حمایت از پژوهش‌های حقوقی و پیگیری دعاوی مرتبط با جنایات جنگی، نسل‌کشی، تروریسم دولتی و نقض حقوق بشر توسط رژیم صهیونیستی ایجاد شود. این قانون می‌تواند زمینه تشکیل بانک اطلاعاتی ملی و حمایت حقوقی از طرح دعاوی در مراجع بین‌المللی را فراهم کند و نقش فعال‌تری برای جمهوری اسلامی ایران در عرصه حقوق بین‌الملل به وجود آورد.

۱،۴. تصویب قانون توسعه دیپلماسی عمومی و پارلمانی ضدصهیونیستی

ضروری است ظرفیت‌های مجالس، دانشگاه‌ها، رسانه‌ها، اندیشکده‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد در قالب یک قانون جامع برای تبیین ابعاد حقوقی و انسانی مسئله فلسطین سازماندهی شود. این قانون می‌تواند دولت را مکلف کند از شبکه‌های علمی و مدنی بین‌المللی حامی فلسطین حمایت نماید و زمینه هماهنگی میان نهادهای رسمی و عمومی را برای مقابله با روایت‌سازی‌های صهیونیستی فراهم سازد.

۱،۵. تصویب فصلی تحت عنوان جنگ شناختی در قانون مقابله با اقدامات خصمانه رژیم صهیونیستی

پیشنهاد می‌شود در بازنگری قانون مقابله با اقدامات خصمانه رژیم صهیونیستی، فصل مستقلی با عنوان «مقابله با جنگ شناختی و عملیات نفوذ رسانه‌ای رژیم صهیونیستی» پیش‌بینی شود. در این فصل، ضمن تعریف حقوقی جنگ شناختی و مصادیق آن، تکالیف دستگاه‌های اجرایی، رسانه‌ای، فرهنگی و آموزشی در زمینه رصد، شناسایی، مستندسازی و خنثی‌سازی عملیات شناختی و روایت‌سازی‌های وابسته به رژیم صهیونیستی تعیین گردد. همچنین ایجاد «مرکز ملی پایش و مقابله با جنگ شناختی» با مشارکت دستگاه‌های فرهنگی، حقوقی و امنیتی، به منظور هماهنگی اقدامات، ارائه هشدارهای راهبردی، تولید روایت‌های مستند و تقویت سواد رسانه‌ای عمومی می‌تواند به‌عنوان یکی از سازوکارهای قانونی این سند تقنینی پیش‌بینی شود.

۲. اجرایی

۲،۱. تشکیل «رصدخانه ملی نفوذ صهیونیسم»

ایجاد یک نهاد تخصصی میان‌دستگاهی با مشارکت وزارت امور خارجه، وزارت اطلاعات، وزارت فرهنگ و سایر دستگاه‌های مرتبط می‌تواند مسئول شناسایی و پایش ابعاد جدید نفوذ سیاسی، اقتصادی، رسانه‌ای و سایبری رژیم صهیونیستی باشد. خروجی‌های این نهاد باید به‌صورت منظم در اختیار مراجع تصمیم‌گیر قرار گیرد تا سیاست‌گذاری‌ها مبتنی بر داده‌های دقیق و به‌روز انجام شود.

(۳۸)

۲،۲. تدوین گزارش سالانه روابط دولت‌های منطقه با رژیم صهیونیستی

وزارت امور خارجه می‌تواند مکلف شود هر سال گزارشی درباره سطح همکاری‌های سیاسی، اقتصادی، امنیتی و نظامی کشورهای منطقه با رژیم صهیونیستی تهیه و منتشر نماید. این گزارش علاوه بر کمک به تصمیم‌سازی، مبنایی برای تنظیم سطح روابط جمهوری اسلامی ایران با کشورهای منطقه و ارزیابی آثار عادی‌سازی روابط بر امنیت ملی کشور خواهد بود.

۲،۳. ایجاد مرکز بین‌المللی مستندسازی جنایات رژیم صهیونیستی

راه‌اندازی یک مرکز تخصصی برای جمع‌آوری اسناد، شهادت‌ها، تصاویر و گزارش‌های مرتبط با جنایات رژیم صهیونیستی می‌تواند پشتوانه علمی و حقوقی لازم را برای اقدامات دیپلماتیک و قضایی فراهم کند. این مرکز همچنین امکان همکاری با دانشگاه‌ها، مؤسسات پژوهشی و نهادهای حقوق بشری بین‌المللی را فراهم خواهد ساخت.

۲،۴. توسعه دیپلماسی عمومی و شبکه‌سازی نخبگانی

ضروری است از ظرفیت دانشگاهیان، رسانه‌ها، اندیشکده‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد برای تبیین ابعاد حقوقی و انسانی مسئله فلسطین استفاده شود. برگزاری نشست‌های تخصصی، حمایت از پژوهش‌های مشترک، تولید محتوای چندزبانه و ایجاد شبکه همکاری میان نخبگان جهان اسلام و سایر جریان‌های آزادی‌خواه می‌تواند به تقویت گفتمان مقابله با اشغالگری و کاهش اثرگذاری روایت‌های رسانه‌ای رژیم صهیونیستی کمک نماید.

۲،۵. ایجاد نظام ملی مقابله با جنگ شناختی

پیشنهاد می‌شود با محوریت شورای عالی امنیت ملی و با همکاری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان صداوسیما، وزارت علوم، وزارت آموزش و پرورش، وزارت ارتباطات و سایر نهادهای ذی‌ربط، یک نظام ملی رصد و مقابله با جنگ شناختی رژیم صهیونیستی ایجاد شود. این نظام می‌تواند با پایش مستمر فضای رسانه‌ای و شبکه‌های اجتماعی، شناسایی روایت‌های هدفمند، تولید محتوای مستند و اقناع‌ساز، ارتقای سواد رسانه‌ای و آموزش عمومی، زمینه افزایش تاب‌آوری شناختی جامعه را فراهم آورد. همچنین برگزاری دوره‌های آموزشی برای مدیران، رسانه‌ها، دانشگاهیان و فعالان فرهنگی، حمایت از پژوهش‌های تخصصی در حوزه جنگ شناختی و تدوین دستورالعمل‌های هماهنگ برای مدیریت عملیات روانی و روایت‌سازی دشمن، از جمله اقداماتی است که می‌تواند اثربخشی سیاست‌های کلان جمهوری اسلامی ایران در مقابله با جنگ شناختی رژیم صهیونیستی را افزایش داده و انسجام ملی را در برابر تهدیدهای شناختی تقویت کند.

۱. پیری، حیدر، معتضدی‌راد، آناهیتا (۱۴۰۱)، «زمینه‌ها و بسترهای صلح نوین اعراب و اسرائیل در پرتو سیاست‌های منطقه‌ای ایران»، فصلنامه مطالعات سیاسی جهان اسلام، ۱۱(۱)، صص ۱۲۵-۱۰۳.
۲. توحیدی، احمدرضا و حسن‌جان‌زاده، زهرا (۱۴۰۲)، «ملاحظات سازمان همکاری اسلامی در عادی‌سازی روابط برخی کشورهای عربی با رژیم صهیونیستی»، پژوهش تطبیقی حقوق اسلام و غرب، ۲(۱۰)، صص ۲۴-۱.
۳. داودی، سیروس (۱۴۰۲)، «تبیین راهکارهای مقابله با نفوذ و تغییر هویت نظام جمهوری اسلامی ایران از دیدگاه مقام معظم رهبری»، فصلنامه تهدید پژوهی، سال اول، شماره دوم، صص ۱۰۷-۱۶۲.
۴. محمدعلی‌پور، فریده و مدرس، محمدولی و خداقلی‌پور، علیرضا (۱۳۹۹)، «فرهنگ استراتژیک و سیاست خارجی پاکستان در قبال افغانستان»، پژوهش‌نامه ایرانی سیاست بین‌الملل، ۱(۹)، صص ۲۶۹-۲۹۴.
۵. نیکونهاد، ایوب و اکرمی‌نیا، محمد و رحمتی، مهدی (۱۴۰۴)، «تأثیر پیامدهای عادی‌سازی روابط اعراب و رژیم صهیونیستی بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران»، مجله مطالعات اعتقادی سیاسی، صص ۱۶۲-۱۸۳.

ب) انگلیسی

1. Al-Rodhan, N. (2015). Strategic Culture and Pragmatic National Interest. Global Policy, Retrieved from <http://www.globalpolicyjournal.com/blog/22/07/2015/strategic-culture-andpragmatic-national-interest>, Accessed on: 22 June 2026.
2. Bloomberg (2025), "Prime Minister Benjamin Netanyahu Addresses The People of Iran", June 13, 2025.
3. Booth, Ken (1979), Strategy and Ethnocentrism, New York: Holmes & Meier Publishers.
4. Degaut P., & M. Rosas (2016). Ideas, Beliefs, Strategic Culture and Foreign Policy: Understanding Brazil's Geopolitical Thought. Doctoral Dissertation. Florida Central University.
5. Gray, C. S. (1999). Strategic Culture as Context: The First Generation of Theory Strikes Back. Review of International Studies, 25(1), 49-69.
6. Johnston, A. I. (1995). Thinking about Strategic Culture. International Security, 19(4), 32-64.
7. Jonston, A. I. (2009). Strategic Culture and weapons of Mass destruction. Palgrave: Mcmilan.
8. Y net News (2024), "Netanyahu makes direct appeal to Iranian people: 'Your leadership does not care about you'", September 30, 2024.

۱. بیانات رهبری در دیدار دانشجویان و دانش‌آموزان، ۱۴۰۳/۸/۱۲؛ قابل بازیابی در سایت به آدرس زیر:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=58192>

۲. بیانات رهبری در دیدار رئیس و مسئولان قوه، ۱۴۰۴/۴/۲۵؛ قابل بازیابی در سایت به آدرس زیر:

5. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=60706>

۳. نخستین پیام تلویزیونی خطاب به ملت ایران در پی تهاجم رژیم صهیونی به ایران، ۱۴۰۴/۳/۲۳؛ قابل بازیابی در سایت زیر به آدرس:

6. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=60432>

۴. بیانات رهبری در مراسم بزرگداشت شهدای جنگ تحمیلی اخیر، ۱۴۰۴/۵/۷؛ قابل بازیابی در سایت به آدرس زیر:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=60785>

۵. بیانات رهبری در خطبه‌های نماز جمعه نصر، ۱۴۰۳/۷/۱۳؛ قابل بازیابی در سایت به آدرس زیر:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=57811>

۶. بیانات رهبری به عموم جوانان کشورهای غربی؛ قابل بازیابی در سایت به آدرس زیر:

<https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?id=31536&nt=4&year=1394&tid=3747>

۷. بیانات رهبری در دیدار با کارگزاران نظام، قابل بازیابی در سایت به آدرس زیر:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=9893>

۸. بیانات رهبری در دیدار با اعضای هوافضای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی؛ قابل بازیابی در سایت به آدرس زیر:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=54419>

۹. بیانات رهبری در جمع مسئولان و مردم همدان، ۱۳۸۳/۴/۱۹؛ قابل بازیابی در لینک به آدرس زیر:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3245>.

۱۰. بیانات رهبری در اجتماع مردم پاوه، ۱۳۹۰/۷/۲۵؛ قابل بازیابی در سایت به آدرس زیر:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=17608>.

۱۱. بیانات رهبری در دیدار با نخبگان علمی، ۱۴۰۲/۷/۲۵؛ قابل بازیابی در سایت به آدرس زیر:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=54139>

۱۲. بیانات رهبری در دیدار با دانشجویان، ۱۳۹۳/۵/۱؛ قابل بازیابی در سایت به آدرس زیر:

<https://www.leader.ir/fa/content/12118>

۱۳. بیانات رهبری در خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۱۳۹۰/۱۱/۱۴، قابل بازیابی در سایت به آدرس:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=18923>

۱۴. استفتائات مقام معظم رهبری، ۳ فروردین ۱۳۹۸، قابل بازیابی در لینک به آدرس زیر:

<https://www.leader.ir/fa/content/22851/>

۱۵. بیانات رهبری در دیدار با مسئولان و سفرای کشورهای اسلامی، ۱۳۹۳/۵/۷، قابل بازیابی در

لینک به آدرس زیر:

<https://www.leader.ir/fa/content/12145>

۱۶. بیانات رهبری در افتتاحیه کنفرانس بین‌المللی حمایت از فلسطین، ۱۳۸۰/۲/۴؛ قابل بازیابی در

سایت به آدرس زیر:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3061>

۱۷. بیانات رهبری در دیدار با مردم کرمان و خوزستان، ۱۴۰۲/۱۰/۲، قابل بازیابی در لینک به

آدرس:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=54696>

۱۸. دیدار رئیس‌جمهور و اعضای دولت با رهبر انقلاب، ۱۳۹۳/۶/۵، قابل بازیابی در لینک به

آدرس زیر:

<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=27277>

۱۹. بیانات رهبری در دیدار با قهرمانان و مدال‌آوران بازی‌های آسیایی، ۱۴۰۲/۹/۱؛ قابل بازیابی

در لینک به آدرس زیر:

<https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=54439>

۲۰. بیانات رهبری در خطبه‌های نماز عید سعید فطر، ۱۳۹۳/۵/۷، قابل بازیابی در لینک به آدرس

زیر:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=27112>

۲۱. بیانات رهبری در دیدار شرکت‌کنندگان در مسابقات بین‌المللی قرآن، ۱۴۰۲/۱۲/۳، قابل بازیابی در

سایت به آدرس:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=55320>

تلفن: ۰۲۵-۳۲۱۲۸۰۰۰
آدرس: قم، سالاریه، خیابان میثم تمار، کوچه میثم ۱، پلاک ۱۲
کد پستی: ۳۷۱۶۹۶۴۵۹۱
cmir.parliran.ir